Varlaam și Ioasaf

Povestirea minunatei vieți a acestor doi sfinți

prelucrată de
Ioan Mihălcescu (1874-1948)
Profesor la Facultatea de Teologie din București

București
15 octombrie 2025 (1921)

Titlul capitolelor

1. Avenir, împăratul Indiei, dobândește fecior minunat pre Ioasaf. Ce au mărturisit, cetitorii de stele pentru dânsul.
2. Pentru un sfetnic al împăratului, carele se ținea într'ascuns de credința creștinească.
3. Pentru feciorul împăratului, cum a luat voe dela tată-său, ca să iasă din curțile sale când va vrea și ce a văzut el.
4. Pentru Varlaam, cum a venit la feciorul împăratului și ce a spus lui.
5. Varlaam pune înainte feciorului împăratului credința pravoslavnică.
6. Ioasaf primește credința creștinească, iară Varlaam îl învață de puterea botezului și de înviere și de judecata de apoi.
7. Varlaam arată deșertăciunea slujirii idolești și folosul sufletesc ce aduce credința creștinească.
8. Varlaam învață pre Ioasaf că după botez trebue să facă fapte bune și să se dea la pocăință.
9. Varlaam vorbește lui Ioasaf de vieața pustnicească și de amăgirile vieții lumești, punând înainte o pildă frumoasă.
10. Varlaam arată cu pildă cum că bogățiile pământești sunt trecătoare și nestătătoare și îndeamnă pre Ioasaf să-și trimită bogățiile în cer înaintea lui.
11. Varlaam arată lui Ioasaf cu pilde folosul și dulceața vieții creștinești.
12. Varlaam spune lui Ioasaf cum a făcut Dumnezeu lumea și ...me înainte nevoințele vieții pustnicești.
13. Ioasaf primește botezul și sfânta împărtășire. Plecarea lui Varlaam.
14. Împăratul Avenir află de creștinarea fiului său. Vizirul Varahia învață pre vrăjitorul Nahor să se dea pre sine drept Varlaam. Avenir înfruntează pre fiul său pentru primirea credinței creștine.
15. Împăratul cearcă cu cuvinte blânde să întoarcă pre fiul său la închinarea idolilor, dară nu izbutește.
16. Nahor vrăjitorul, dându-se drept Varlaam, se pricește cu înțelepți idolești, îi biruie, apărând credința creștinească și se face creștin.
17. Tevda fermecătorul isvodește meșteșug drăcesc ca să tragă pre Ioasaf în cursă, dară aceasta iese biruitor cu puterea rugăciunii.
18. Fermecătorul Tevda se pricește cu Ioasaf, de către carele este biruit și adus la credința în Christos.
19. Împăratul împarte întâi împărăția cu Ioasaf pre din două, iară mai pre urmă se face creștin și moare pocăit.
20. Ioasaf lasă împărat în locul său pre Varahia, iară el se face pustnic. Moartea lui Varlaam și a lui Ioasaf.

1. Fost-a în vremea de demult în ţara Indiei un împărat slăvit cu numele Avenir. Şi erà acel împărat păgând şi prigonià cumplit pre aceia dintre sudiţii lui pre cari-i aflà că se închină lui Christos, căci că fusese propoveduită indienilor Evanghelia de către stântul apostol Toma şi mulţi din ei credeau în Christos, dar cu fereală de frica prigonirilor. Şi se născù lui Avenir împăratul un cocon prea frumos, cât grăiau oamenii că niciodinioară, într'acea ţară, cocon frumos şi cuvios ca acela nu s'a arătat. Iară împăratul de multă bucurie se umplù pentru naşterea coconului şi-i puse numele Ioasaf şi singur el merse la capiştele idoleşti ca să aducă jertfe şi cântări de mulţămire prea neinţelegătorilor dumnezei, necunoscând pre adevăratul începător al tuturor bunătăţilor, căruia se cădeà a înălţà jertfă duhovnicească, ci tocmeala naşterii coconului lucru al neînsufleţiţilor dumnezei socotindu-l a fi. Şi mulţime multă de noroade s'a adunat, de frica împăratului, şi cele gătite de jertfă aduceà fiecare dupre putere. Şi aşà cu toate gloatele săvârşind praznicul, cinstì cu daruri pre toţi sfetnicii şi dregătorii şi oştaşii şi pre cei mojici şi proşti.

Şi se strânseră la acea zi de praznic şi bărbaţi aleşi, învăţaţi în filosofia haldeilor, cititori de stele, ca 55 la număr, şi întrebă împăratul pre fiecarele dintr'înşii, ce va fi de coconul ce i-se născuse. Iară ei socotind mult, ziceau că mare va fi cu. bogăţia şi cu puterea şi va întrece pre toţi câţi au împărăţit mai înainte de dânsul.

Iară unul dintre acei cetitori de stele, mai înţelept decât toţi fiind, a zis:

— O împărate, din cât citesc în stele, pricep cum că statul coconului ce ţi s'a născut nu va fi întru împărăţia ta, ci într'alta nouă şi mai bună şi cât nu se poate spune de mare. Şi-mi pare că şi legea creştinească, cea gonită de tine, o va primì.

Iară împăratul, dacă auzì acea veste, se umplù de grijă şi puse de zidì deosebi în cetate nişte curţi prea frumoase şi în ele case luminoase şi aşeză acolo pre cocon şi poruncì să nu iasă nicăirea. Şi dascăli şi slujitori tineri şi frumoşi puse pre lângă dânsul şi poruncă le dete ca nimic din celece întristare şi mâhnire nasc, să nu-i arate: nici moarte, nici bătrâneţe, nici boale, nici altceva ce poate curmà veselia şi cuvânt de Christos şi de învăţătura lui să nu cumva să auză că decât toate celelalte mai vârtos aceasta gândià împăratul să ascunză de dânsul, temându-se de proorocia cititorului de stele.

Aşà grijià şi lucruri ca acestea făceà împăratul, când o întâmplare fără de veste îl făcù de se aprinse de mânie pre creştini. Că erà un bărbat oarecarele, mai de cinste între cei dela curtea împăratului şi cu vieaţa blând. Şi acesta erà creştin, dar împăratul nu ştià. Iar unii din ceice aveau pismă pre el, pentru cinstea ce aflà el dela împăratul, se sfătuiră să-l pârască. Deci, odată, ieşind împăratul la vânat cu oamenii săi, se aflà printre dânşii şi acest om bun. Şi umblând el singur, din socotinţa dumnezeească, i-se întâmplă de află într'un crâng un om cu picioarele stricate de o gadină, care om, văzându-l că trece pre lângă dânsul, îl rugă să-şi facă milă cu el, ducându-l acasă şi adăogă acest cuvânt:

— Şi eu îţi voiu fi ţie de folos, că vindecător de graiuri sunt. Că adică, de este cineva vătămat de cuvinte sau vorbe grele, eu îl vindec şi nu i-se mai ia după aceea în rău greşala lui.

2. Bărbatul creștin nu pentru zisa acelui nevoiaș, ci pentru porunca Evangheliei, îl duse la casa lui și nu-l lipsì de căutarea ce i-se cădeà.

Iară pismașii aceia îl pârîră către împăratul, zicând:

— Nu numai a lepădat porunca ta și s'a plecat spre creștinătate, ci și se sfătuește asupra împărăției tale, întărâtând oștile și lipind pre toți către sine. Și de-ți este voia să adevereşti că nu minciuni grăim, chiamă-l deosebi și-l ispitește, grăind așà cum că vrei să lași legea părinților tăi și slava împărăției și să te creștin.

Iară împăratul, știind buna credință a bărătului aceluia către sine, i-se părură mincinoase cuvintele acestea, dară iarăși, socotind că nu se cade ale primì fără de socotință, vru să ispitească pâra aceea și chemându-l deosebi, îi zise:

— O prietene, știi câte făcui creștinilor, iară acum venì la mare căință și voia-mi este să fiu întru acele nădejdi care am auzit pre dânșii grăind: Cum că ar fi altă împărăție fără de moarte, într'altă vieață ce va să fie. Că această împărăție de aici se tae de moarte și-mi pare că într'alt chip nu-mi voiu puteà împlinì vrerea, de nu mă voiu face creștin și de nu-mi voiu luà ziua bună dela slava împărăției mele și dela alte dulceți și podoabe ale acestei vieți. Dar tu către acestea ce zici? Și ce sfat îmi dai? Că te știu mai înțelept decât toți.

Iară acel om bun, ascunsa înșelăciune necunoscând, vărsă lacrămi de umilință și răspunse fără ocol:

— În veci să trăiești, împărate, că bun și mântuitor sfat ai gândit, că deși nu e lesne a aflà împărăția cerurilor, însă cu toată vârtutea se cade a o căutà, că „celace o va căutà, o va aflà". Că dulceața cestor bunătăți ale ceștii vieți îndulcește la arătare și veselește, dară apoi de șapte ori mai întristează. Că binele și odihna acestei vieți mai slab este decât umbra și piere de grab, ca urma corăbiei ce înnoată pre apă și a păsării ce zboară în văzduh, iară nădejdea bunătăților ce vor să fie (care o mărturisesc creștinii) tare și adevărată este, măcar că are scârbă în această lume. Să se facă dară, împărate, sfatul tău, că bine este a schimbà cele putrede pre cele neputrede.

Iară împăratul auzind acestea, foarte se scârbì, însă își ținù mânia și nimica nu zise atunci bărbatului.

Iară el fiind înțelept, pricepù că cu greu primi împăratul cuvintele lui și că-l ispitise cu înșelăciune. Deci, întorcându-se acasă, erà îngrijat și întristat, neștiind în ce chip ar scăpà de nevoia ce i-se gătià. Și petrecând noaptea fără somn, își aduse aminte de omul cu piciorele sfărâmate, pe care-l chemă la sine și-i zise:

— Îmi aduc aminte că ziceai că ești vindecător de cuvinte vătămătoare.

Iară el zise:

— Așà este și de ai trebuință, arătà-ți-voiu meșteșugul meu.

Deci bărbatul cel bun îi povestì de vorba cu viclenie a împăratului și de răspunsul său, carele rău a fost primit, că schimbarea feții arătà mânia ce erà înlăuntru.

Iară săracul și bolnavul acela socotind, zise:

— Prea cinstite, în știre să-ți fie că împăratul are gând rău spre tine. Ci scoală de-ți tunde părul și te desbracă de haine luminate și te îmbracă în haine de păr și dis de dimineață apropie-te de împăratul. Și de te va întrebà: „Ce va să fie acest port?" tu

răspunde-i așà: „De lucrurile ce ai vorbit ieri cu mine, împărate, iată, gata am venit să merg după tine, în calea ce ai pohtit să mergi. Că cum m'ai avut soț bunătăților celor de aicea, așà să mă ai și scârbelor, pentru ca să mă aibi părtaș și bunătăților ce vor să fie".

Iară luminatul bărbat primì cuvintele beteagului și făcù cum îl învățà. Și dacă-l văzù împăratul și auzì cuvinte ca acelea, foarte se bucură, că cunoscù dintr'aceia buna lui credință și-l făcù de se îndulcì de mai mare cinste și îndrăzneală către sine. Dară pre creștini și mai cu osebire pre călugări urà împăratul din acel ceas și mai vârtos și poruncì ca toți călugării să iasă din hotarele țării lui, căci altfel de grea moarte vor pieri.

3. Iară feciorul împăratului, de carele ne este vorba, nu ieși din curțile ce-i rânduise tată-său pânăce ajunse la vârsta de mustață și învățà acolo toată știința arăpească și persească. Și erà frumos și împodobit atât la trup cât și la suflet, cuminte și iscusit și cu obiceiuri bune. Și de multe ori puneà dascălilor lui întrebări de lucrurile firești, cât se mirau de înțelepciune lui. Și împăratul se bucurà de fața lui înflorită și de tocmeala sufletului lui și poruncì cu străjnicie celorce erau cu dânsul să nu cumva să-i arate vre-un lucru din cele care pricinuesc, întristare, nici de moarte că este pentru toți și cum că frumusețile acestei lumi nădejdi deșarte sunt. Dară având coconul gând înflorit cu toată înțelepciunea, socotià întru sine: Ce puteà fi aceea de poruncise tătână-său să nu iasă nicăeri și pre niciun om care voià să intre la dânsul să nu-l lase? Însă nu îndrăznià să-l întrebe, socotind că nu se cade a-l întrebà și că de l-ar întrebà, nu i-ar spune adevărul. Pentru aceea dela altcineva socotià să afle.

Deci având el un dascăl mai aproape și mai drag decât ceilalți, pre acela l-a întrebat. Iară dascălul îi spuse cu amănuntul de ceeace prezisese cititorul de stele și de teama ce avea pentru aceea împăratul, ca nu cumvà să se facă creștin feciorul său.

Acestea auzind coconul, nimic nu mai adaose, dară în inima sa dorià cu nesaț să știe ce învățau creștinii, căci darul Mântuitorului începù a deschide ochii minții lui, aducându-l către nemincinosul Dumnezeu, cum va arătà cuvântul ce urmează mai departe.

Iară împăratul mergeà des la cercetarea, coconului, căci îl iubià cu dragoste mare. Deci întruna din zile grăì coconul către împăratul:

— Pohtă am a ști dela tine, Domnul meu împărate, un lucru oarece, pentru carele pururea scârba și grija îmi rod sufletul.

Iară tătânâ-său de acele cuvinte simțì durere în inimă și zise:

— Grăește, prea iubitul meu fiu, ce scârbă este aceea ce te cuprinde și eu mă voiu nevoì a o schimbà degrab întru bucurie.

Zis-a coconul:

— Pentruce m'ai închis aici înlăuntrul acestor ziduri și porțile mi-ai încuiat și ieșirea mi-ai oprit și săi nu mă vază nimeni ai poruncit?

Răspuns-a tată-său:

— Voia îmi este, fiule, să nu vezi nimic din celece ți-ar întristà inima și tăià veselia, că-ți port grija ca întru desfătare necurmată și întru toată bucuria și veselia, să trăești

în tot veacul.

Zis-a fiul către tată:

— Să știi, Domnul meu împărate, că într'acest chip eu nu în bucurie și veselie trăiesc, ci mai vârtos în scârbă și strimtorare multă, încât mâncarea și băutura fără ticnă îmi sunt și amare. Că aș pohtì să văz toate câte sunt afară de porțile acestea. Ci de-ți este voia să trăesc vieață fără de durere, dă poruncă să ies când voiu vrea și să-mi îndulcesc sufletul cu vederea lucrurilor ce au fost nevăzute de mine până acum.

Acestea dacă, auzì împăratul, fu îngrijat și cugetà că de-l va opri din voia lui, îi va fi pricinuitor de mai mare scârbă și întristare, și zise:

— Face-voiu, fătul meu, după pohta ta.

Atunci poruncì împăratul să gătească cai și slugi alese și toate podoabele împărătești și-l slobozì să iasă când îi va fi voia. Și dete poruncă celorce erau cu dânsul, să nu cumva să aducă întru întâmpinarea lui ceva din celece fac omului scârbă și întristare, ci ce este bun și ce este frumos și ce aduce dulceață să arate coconului și hore pre ulițe să joace și cântece să cânte și multe feluri de priviri să tocmească, ca mintea lui într'acelea să zăbovească și de vederea lor să se îndulcească.

Deci, cu cinste ca aceea, ieșià pururea la plimbare feciorul împăratului. Iară într'o zi, pentru nepaza slugilor după porunca împăratului, văzù coconul doi oameni: unul gubav și altul orb și se cutremură și zise celorce erau cu dânsul:

— Cine sunt aceștia, că înfricoșată este vederea lor?

Iară ei nu mai putură ascunde lucrul ce venise la vederea lui, ci ziseră:

— Acestea sunt suferințe omenești care adesea se întâmplă oamenilor.

Zise coconul:

— Dară se întâmplă acestea tuturor oamenilor?

Ziseră ei:

— Ba nu tuturor, ci numai unora.

Și iară întrebă coconul:

— Dară acei cărora li se întâmplă, știu că-i vor ajunge aceste răutăți, au vin asupra-le fără de veste?

Ziseră ei:

— Cine din oameni ar puteà ști celece vor să fie? Că aceasta este mai presus de mintea omenească și numai în puterea nemuritorilor zei stă a ştì.

Și se contenì vorba. Și bolià cu inima feciorul împăratului și i-se schimbă fața de lucrul ce nu mai văzuse.

De aci iarăși peste puține zile întâmpină pre un unchiaș bătrân, cu fața sbârcită și slab de vine și gârbov și preste tot cărunt și ştirb, pre carele văzându-l coconul, fu coprins de spaimă și întrebă să, ştie acea minunată, vedere. Iară ceice erau cu dânsul ziseră:

— Acesta are ani mulți și încet- încet scăzându-i vârtutea și slăbindu-i încheieturile, a ajuns la adânci bătrânețe, precum îl vezi.

Zise coconul:

— Dară care este sfârșitul acestuia?

Ziseră ei:

— Niciunul altul fără numai moartea.

Întrebă iarăşi coconul:

— Oare toţi oamenii îmbătrânesc, au numai unii?

Răspunseră ei:

— Ba nu, căci moartea poate răpì pre cineva şi mai de vreme şi atunci nu mai ajunge la vârsta, aceasta.

Zis-a coconul:

— Dară moartea a tot omul este rânduită şi nu este chip a scăpà de ea?

Grăit-au aceia:

— De moarte nu poate scăpà nimeni, că ea este datoria firii, pusă din început pre oameni şi venirea ei este neştiută.

Acestea toate dacă le văzù şi le auzì acel înţelept tânăr, suspină din adâncul inimii şi zise:

— Amărâtă este această vieaţă şi plină de durere, dacă acestea aşà sunt. Şi cum ar puteà cineva să nu aibă grijă de aşteptarea neştiutei morţi, a căreia venire nu este numai necercată, ci şi nearătată, precum spuneţi? Şi se duse socotind acestea întru sine şi neîncetat gândind şi adeseaori aducându-şi aminte de moarte. Că ziceà întru sine: „Oare când mă va ajunge moartea? Şi, după moarte, cine va mai pomenì de mine? Că vremea le dă toate uitării. Şi dacă voiu murì, mă voiu risipì întru nefiinţă, au mai fi-va altă vieaţă, sau altă lume?

Acestea şi alte asemenea gândind, îngălbenià şi se topià de grijă, iară când se întâmplà a venì tată-său să-l cerceteze, se făceà a fi vesel şi fără de grijă, că nu-i erà voia să cunoască cugetul lui şi dorià cu poftă neoprită şi însetoşà a găsìi pre cineva, carele să poată vorbi cu dânsul de celece dorià. Şi aducându-şi aminte cum gonise tată-său pe creştini şi pe pustnici, cari în toată vremea de unele ca acestea filosofiau, s'a umplut de multă scârbă şi i-s'a rănit sufletul, asemănându-se unui om ce ar pierde o comoară mare şi ar zăbovì cu toată mintea întru căutarea ei. De atuncia trăià în necurmată grijă şi toate desfătările şi podoabele acestei lumi erau înaintea ochilor lui ca nişte necurăţenii şi spurcăciuni.

În chip ca acesta având tânărul grijă a afla binele sufletului, îl văzù ochiul Celuice vede toate şi vrea ca toţi să se mântuească şi să vină la cunoştinţa adevărului şi-i arătà nespusa lui iubire de oameni, îndreptându-l pre calea pre care i se cădeà să meargă.

4. Întru acea vreme erà un călugăr, deprins întru lucruri dumnezeeşti, împodobit şi cu vieaţa şi cu cuvântul şi desăvârşit în vieaţa călugărească. Însă din ce loc erà nu pociu spune, ci numai atât că aveà lăcaş în pustiile Sinaiului şi erà cinstit de darul preoţiei şi numele lui erà Varlaam.

Acesta, din dumnezeească descoperire, ştiù de feciorul împăratului. Deci, ieşind el din pustie, venì la lume şi se îmbrăcà în haine mireneşti şi intrând într'o corabie, ajunse în ţara Indiei şi făcându-se neguţător, intrà în cetatea unde aveà curţi feciorul împăratului şi făcù acolo zile multe întrebând şi cercând să afle cine este mai proape de dânsul. Deci, dacă aflà de acel dascăl de care am vorbit mai nainte, se duse la dânsul

și-i zise:

— Să știi, domnul meu, că sunt neguțător, și am venit dintr'o țară de departe, și am o piatră scumpă de a cărei potrivă nu se află nicăirea și nimănuia, până acum n'am spus de dânsa, iar acum, văzându-te pre tine om cu minte și înțelept, facu-ți știre să mă bagi la feciorul împăratului, ca s'o dau lui. Și toată avuția ce va fi având împăratul nu se potrivește această piatră, că ea celor cu inima oarbă dă lumină, surzilor deschide urechile și muților dă graiu și înțelegere și bolnavilor sănătate, pre nebuni cumințește, dracii gonește și totce este bine și dorit din destul dărue ște cui o are.

Zise dascălul:

— Omule, te văz a fi deplin și cu minte de bătrân, dar cuvintele tale te arată că te lauzi fără măsură. Pietre și mărgăritare de multe feluri și de mare preț am avut, dară piatră să aibă atâtea puteri câte ziseși nici n'am văzut nici n'am auzit să fie. Însă arată-mi-o și de va fi după cuvântul tău, îndată te voiu băgà la feciorul împăratului și vei luà dela dânsul cinste și mari daruri; iară de nu mă voiu încredințà cu vederea, cum voiu spune Domnului meu împăratului atâta laudă de un lucru nearătat și nevăzut?

Iară Varlaam zise:

— Bine ziseși că n'ai văzut, nici ai auzit vreodată de puteri și lucruri ca acestea. Iară pentrucă ceruși să vezi piatra, ascultă cuvintele mele: Această piatră mai are și altă tărie; pre lângă puterile ce spusei, că adică oricine se va uità într'însa și nu va aveà ochi sănătoși și trup curat, de vederea ochilor și de minte se va lipsi. Ci eu știind și meștegul doftoriei, văz ochii tăi că nu sunt sănătoși și mă tem să nu-ți fiu pricinuitor de lipsirea vederii, iară de feciorul împăratului am auzit că are vieață curată și ochi sănătoși și frumoși. Drept, aceea lui vreau să o arăt. Ci tu nu pregetà, ca să nu lipsești pre Domnul tău de un dar ca acesta.

Zis-a el:

— De vremece-mi spui așà de acea piatră, nu mi-o arătà, că vieața mea în multe păcate s'a spurcat și nici vederea nu-mi este sănătoasă, dar cuvintele tale crezând, nu mă voiu lenevì a spune Domnului meu, împăratului.

Acestea dacă zise, intră înlăuntru și pre rând toate spuse feciorului împăratului. Iară el dacă auzì acestea dela dascăl, simțì că suflă în inima lui o veselie duhovnicească și minunându-se, poruncì să aducă cât mai degrab la dânsul pre bărbatul acela.

Deci, cum intră Varlaam și dete bună ziua, îi zise feciorul împăratului: „Șezi", și dascălul ieșind afară, zise Ioasaf bătrânului:

— Arată-mi piatra cea demult preț de care mi-a spus dascălul meu că ai grăit lucruri mari.

Iară Varlaam începù vorba către dânsul într'acest chip:

— O împărate, nu e drept a grăì eu cu neruşinare minciuni înaintea măririi slavei tale, ci toate câte voiu grăì adevărate sunt. Însă, de nu voiu ispitì mai întâi inima ta, nu mi se cade să-ți arăt taina. Că a zis Stăpânul meu: „Ieșit-a semănătorul să samene sămânța și sămănând el, căzù una pre cale și veniră pasările și o mâncară; alta căzù pre piatră, unde nu aveà pământ mult și numai decât se înălță, dară pentrucă nu aveà pământ mult, cum răsărì soarele se arse și se uscă, fiindcă nu aveà rădăcină; iară alta

căzù pre pământ și dădù roadă însutită. Deci, de voiu aflà și eu în inima ta pământ bun și aducător de roadă, nu voiu pregetà a sămănà în ea dumnezeeasca sămânță; iară de va fi pietros și pre lângă cale, ca să fie călcată de călători, mai bine ar fi să nu samăn nici într'un chip sămânța mântuitoare, ca să nu fie de călcare și de mâncare pasărilor și gadinilor, cărora poruncit îmi este a nu le-o aruncà. Însă nădejde am de pământ foarte bun întru tine și gata de mântuire; că vei vedeà și piatra cea scumpă și cu raza luminii ei te vei învrednicì a fi și tu însuți lumină și vei aduce și roadă însutită. Că pentru tine am călătorit această cale lungă, ca să-ți arăt ce n'ai văzut niciodată și să te învăț ce n'ai auzit.

Iară Ioasaf zise către dânsul:

— Eu, cinstite bătrânule, cu dor și cu pohtă neoprită caut să auz cuvânt nou și bun, că în inima mea s'a aprins foc de mă arde și mă îmboldește a ști ce este de trebuință și n'am aflat pre niciun om până acum să-mi spună de celece doresc, iară de aș găsi vreun înțelept și măestru și să auz dela el cuvânt de mântuire, îmi pare că nu l-aș da pasărilor, nici gadinilor, nici m'aș aflà pietros și mărăcinos, cum 'zisesi tu, ci cu bună înțelegere l-aș primì și cu toată grija l-aș păzì. Ci tu, de știi niscaiva, lucruri de acelea, nu ascunde de mine, ci-mi spune. Că dacă am aflat că ai venit dintr'o țară departe m'am bucurat nădăjduind că cu tine voiu nemeri ce doresc. Drept aceea curând te-am adus înlăuntru la mine, și cu bucurie te-am primit ca pre unul din cei crescuți împreună cu mine, de nu-mi va fi cumva nădejdea în deșert.

Zis-a Varlaam:

— Bine și cum se cade măririi împărătești ai făcut că nu ai socotit netrebnicia cea văzută, ci râvnitor nădejdii cei nevăzute te-ai arătat. Că erà un împărat mare și slăvit și se întâmplă de treceà odată într'o carâtă poleită, cu sfetnici și slugi, cum se cuvine împăraților. Și întâlnì doi oameni cu haine proaste și rupte și pătate și cu fața slabă și neagră. Și știind împăratul că topirea trupului lor de truda postului și de sudoarea ostenelilor s'a pricinuit, îndată cum îi văzù, sărì din carâtă și se închină lor până la pământ și-i luă în brațe și cu dragoste îi sărută. Iară sfetnicii și slugile nu suferiră aceasta, ca una ce nu s'ar fi cuvenit slavei împărătești, dară nu îndrăsniră a zice împăratului de față, ci fratelui său ziseră să-i grăiască să numai facă asemenea ocară înnălțimii împărătești. Acela grăind frățâne-său împăratului, îi imputà de acea faptă necuvenită, și împăratul îi dete răspuns, pre care el nu-l pricepù.

Iară acel împărat aveà obiceiu ca acesta, când vrea să facă cuiva judecată de moarte, că trimiteà pristavul la poarta acelui om un fel de trâmbiță făcută întradins, al cărei glas auzindu-l oamenii, știau toți că este cinevà rânduit spre moarte. Deci, când fu seară, trimise împăratul trâmbița cea cu glas de moarte să buciume înaintea porții frățâne-său, carele, dacă o auzì, se apucă de-și făcù 'dieată de tocmirea casei lui și se grijì de moarte toată noaptea, și dimineața se îmbracă în haine de jale cu soția și cu copiii și merse la ușile palatului împărătesc, plângând și jelindu-se. Și-l chemă împăratul înlăuntru și văzându-l jălindu-se, îi zise: „O nebune și nesocotitule, că te speriași până într'atâta de pristavul frățâne-tău, carele îți este frate de un trup și de o cinste, că nimic nu i-ai greșit, dară tu cum mie ieri îmi aduseși imputare, că am sărutat pre

prištavii lui Dumnezeu, cari cu mai mare glas decât trâmbița veštesc mie moartea și înfricoșata întâmpinare a Stăpânului meu, căruia mult și greu am greșit? Iată că-ți înfățișai nebunia ta și într'aceșt chip te spăimântai, cum voiu vădì în curând și pre a celorce te-au învățat și te-au îndemnat spre împutarea mea.

Și așà mângâind pre frate-său, îl trimise la casa lui. Și poruncì să facă patru racle de lemn și două din ele le ferecă cu aur preste tot și într'însele oase de oameni morți și împuțite și le țintuì cu piroane de aur. Iară, celelalte două le unse pre deasupra cu smoală și cu rășină și le umplù de pietre scumpe și de mărgăritare de mult preț și de miresme și le închise și le legă cu târsâni de păr și chemă, pre sfetnicii ceice-i împutaseră pentru întâmpinarea călugărilor celora și le puse înainte raclele câte patru, ca să le prețuiască. Și ziseră că: „Cele două ferecate cu aur sunt vrednice de mare preț și bune a pune într'însele coroane și brâne și haine împărătești, iară cele unse cu smoală și cu rășină, ziseră că sunt vrednice de preț de nimic". Iară împăratul zise către dânșii: „Știam eu că veți zice așà, că cu ochii trupești chipul trupesc se înțelege, ci nu se cade a face așà, ci a vedeà cu ochii cei din lăuntru ceeace zace înlăuntru: cinštit este, au necinštit"? Și poruncì să deschiză raclele cele poleite și deschizându-le duhnì dintr'însele un miros greu și se arătă o vedere grozavă. Atunci zise împăratul: „Iată acesta este chipul celor îmbrăcați în haine luminate și cari se trufesc cu multă slavă, iară înlăuntru sunt plini de lucruri rele și greu mirositoare". După aceea poruncì să deschiză și pre cele smolite și unse cu rășină. Și dacă le deschiseră, pre toți câți erau acolo îi veseliră cu vederea frumuseții și a bunei miresme a odoarelor ce erau într'însele. Deci zise împăratul: „Știți cui se închipuesc acestea? Călugărilor celor smeriți, ce sunt îmbrăcați în haine proaste, al cărora chip dinafară văzându-l voi, ați socotit că eu m'am făcut de batjocură, căci m'am plecat lor până la pământ; iară eu cu ochii minții cunoscând cinštitele și prea înfrumusețatele lor suflete, slăvitu-m'am cu atingerea de dânșii și am socotit pre dânșii mai de cinste decât toată coroana și toată lumina, împărătească". Deci, așà îi rușină și îi învață să nu socotească celece se arată pre dinafară, ci mai vârtos să ia aminte cele dinlăuntru. Ca acel creștin și înțelept împărat ai făcut și tu primindu-mă spre bună nădejde, care, precum mi se pare, nu te va înșelà.

Iară Ioasaf zise către dânsul:

— Acestea toate cu bună tocmeală le ziseși, ci eu aș pohti să știu, cine este stăpânul tău, de carele la începutul cuvântului ai zis cum să fi grăi de semințele acelea?

5. Iară Varlaam numai decât zise:

— De-ți este voia să știi pre stăpânul meu, află că el este Iisus Christos, unul născut Fiul lui Dumnezeu, cel binecuvânt și întru tot puternic, împăratul împăraților și domnul domnilor, acela ce are nemurire și locuește în lumină neapropiată, carele cu Tatăl și cu Duhul Sfânt este slăvit. Că eu nu sunt de aceia ce chiamă dumnezei mulți și fără tocmeală și cinstesc idolii cei fără suflet și surzi și muți, ci un Dumnezeu cinstesc și mărturisesc, în trei fețe slăvit: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Acest Dumnezeu în trei fețe fără de început este și fără de sfârșit, nefăcut, neschimbat, fără trup, nevăzut, bun și drept, carele din ceeace n'a fost toate a tocmit, mai întâi puterile cele nevăzute ale cerului, multe fără de număr, nepipăite și fără de trupuri, duhuri slujitoare mă-

ririi lui Dumnezeu, după aceea lumea cea văzută, adică cerul și pământul și mare cu toate câte sunt în ele și pre ele. Acestea toate el zise și se făcură și poruncì și se zidiră. Și după aceea zidì pre om cu mâinile sale, luând țărână din pământ către zidirea trupului, iar suflet cuvântător și înțelegător cu a lui suflare îi dete. De carele așà scrie, cum să fie zidit după chipul lui Dumnezeu, adică înțelegător, și după asemănarea lui, adică bun. Pre omul acesta, cinstindu-l cu volnicie și nemurire, l-a pus stăpân preste câte sunt pre pământ și făcù lui muiere dintr'însul, ajutătoare lui. Și sădì în Eden, la răsărit, raiul plin de veselie și de bucurie și puse într'însul pre om, poruncindu-i să mănânce din toți dumnezeeștii pomi ce erau acolo, iară dintr'unul cu numele pomul cunoștinței binelui și răului, nici într'un chip să nu mănânce, zicându-le așa: „În ce zi veți mâncă dintr'însul, cu moarte veți murì". Iară unul dintru aceste puteri îngerești ce ți-am spus mai nainte, voevod unei cete, neavând el dela Făcătorul nicio răutate întru sine, din singură voința sa s'a întors dela bine spre rău, că înnălțându-se cu nebunia lui, vrea să se potriviască cu Dumnezeu celce l-a făcut. Pentru aceea fu lepădat din cinstea și dregătoria sa, și în loc de acea fericită vieață și de acel nume de înger, fu chemat diavol și satana. Că-l surpă Dumnezeu jos ca pre un nevrednic de slava de sus și cu el căzù mulțime multă de îngeri vicleni din ceata ce erà supt ascultarea lui și au mers pre urma voevodului lor și se numiră draci, ca niște pismași și înșelători.

Deci, lepădând diavolul tot binele și luând firea răului, și văzându-se pre sine surpat din atâta slavă și pre om ridicat la atâta cinste, pornì pismă asupra omului și meșteșugind, îl scoase afară dintr'acea fericire. Că luă înșelătorul chipul șarpelui și printr'acel chip, vorbì către muiere și o îndemnă a mâncà din pomul cel oprit, mințind-o că se va face ca Dumnezeu. Apoi cu dânsa înșelă și pre Adam, că așà se numià omul cel întâi zidit. Și mâncând omul din pomul cel oprit, fu gonit de Făcătorul din desfătarea raiului și în locul fericitei vieți și din vieață nemuritoare, căzu într'această becișnică și streină vieață și cu moarte fu osândit.

De atuncia luă, tărie diavolul și se lăudà cu biruință și înmulțindu-se neamul omenesc, învățà pre oameni a merge în toată calea răutății.

Deci vrând, Dumnezeu a tăià mult păcătoasa lor răutate, aduse potop pre pământ, de pierdù tot sufletul viu. Numai pre unul află drept între acei oameni și pre acela, cu muiere și cu feciori îl păzì într'o corabie și numai pre acesta lăsă pre pământ. Apoi, dacă începù iarăș neamul omenesc a se înmulțì, oamenii uitară pre Dumnezeu și spre mai mari răutăți sporiau, făcându-se robi a tot felul de păcate și stricându-se cu cumplite rătăciri. Așà, unii îndrăzniau a grăì că „toate câte sunt în lume s'au făcut de sineși și cum că se țin fără de purtare de grijă, adică nu este nimeni stăpân preste dânsele". Alții răzvrătind toate pre dos, ziceau, că: „Nefirea, adică ceeace nu erà, s'a adus întru ființă". Alții cinstiră mai mulți dumnezei, ca să aibă de ajutor la faptele lor cele rele, ale căror chipuri cioplite și scobite le puseră spre închinare, și-i închiseră în case, de se închinau și slujiau mai vârtos făpturii decât Făcătorului. Alții se închinau soarelui și lunii și stelelor, pre care le-a pus Dumnezeu a luminà pământul. Alții focului și apei și altor lucruri pământești și fără de suflet se închinară și nu se rușinară. Alții hiarelor și gadinilor și dobitoacelor celor cu câte patru picioare dau

cinste, arătând cu aceea cum că mai răi sunt și mai blestemați decât dobitoacele ce le cinstesc. Iară alții fețele a unor oameni ticăloși și de nimic dumnezei chemau și se închinau lor, fiind unii parte bărbătească iară alții muerească. Dela aceștia luând oamenii începătură, se spurcară cu toate necurățeniile, fără de nicio rușine. Și cumplit întunerec coprinsese pre neamul nostru întru acea vreme și nu erà cine să cunoască și să caute pre Dumnezeu.

Deci, erà oarecine dintr'acest neam de oameni dintr'acea vreme, pre care îl chema Avraam. Numai acesta singur, se aflà având simțirile sufletului sănătoase, carele din vederea făptuirii cunoscù pre Făcătorul. Iară Dumnezeu primind a lui bună minte și dreaptă semuire, se arătă lui, nu așà precum este ființa sa, că nu este firii omenești cu putință a vedeà pre Dumnezeu, ci în vedenii, cum știe el, și vărsă în sufletul lui înțelegere și cunoștință mai deplin și-l slăvì de-l făcù sluga sa. Iară el pre tot neamul lui a învățat buna credință. Pentru aceasta binevoì și Dumnezeu a se înmulțì sămânța lui întru mulțime nenumărată și o chemă norod ales. Apoi ajunseră aceștia a fi robi limbii eghiptenești și unui împărat muncitor, Faraon. Și de acolo i-au scos prin înfricoșate și minunate semne prin doi bărbați sfinți și cu darul proorociei slăviți, amândoi frați, pre nume Moisi și Aaron, cari pre israiliteni (că așà se chemà acel norod, nepoții lui Avraam) i-au trecut ca pre uscat prin Marea Roșie, despărțindu-se apă mării în două și făcându-se părete deadreapta și deastânga.

După aceea, cu minuni mari și cu semne, a trecut pre acel norod prin pustie patruzeci de ani și i-a hrănit cu pâine cerească și le-a dat lege scrisă de Dumnezeu pre două table de piatră pe muntele Sinai, care lege îi ferià de idoli și de toate faptele rele și viclene și-i învățà să cinstească pre unul adevăratul Dumnezeu și să se apuce de lucruri bune. Cu minuni ca acestea îi duse într'o țară bună, care o a fost făgăduit de demult acelui patriarh, lui Avraam, să o dea seminției lui. Și ar fi zăbavă a spune toate câte a arătat lor, lucruri mari și minunate care n'au număr. Și cu acestea cu toate tot erà cu anevoie a se depărtà neamul omenesc de slujba și fapta cea fără de cale și a-l aduce la tocmeala cea dintâi. Că încă fiind firea noastră robită de înșelăciune, împărățià moartea preste tot neamul omenesc, tirănindu-se de diavolul, și trimiteà pre toți în osânda iadului.

Întru o primejdie și patimă ca aceasta fiind noi, nu ne-a trecut cu vederea, nici ne-a lăsat Ziditorul, nici a părăsit lucrul mâinilor sale, ci cu vrerea lui Dumnezeu Tatăl, s'a pogorît către robii săi, cu pogorîre nespusă, unul născut Fiul, carele este în sânul Tatălui, și om desăvârșit s'a făcut, întrupându-se din Duhul Sfânt și din Maria Fecioara, precum mai nainte unul din arhangheli fusese trimis să vestească. Și s'a făcut trup însuflețit cu suflet cuvântător și înțelegător, în pântecele prea curatei Fecioare, Dumnezeu deplin fiind și om fără de stricăciune, cu totul asemenea nouă, numai fără de păcat, că devremece prin păcat intrase moartea în lume, se cădeà ca să fie fără de păcat celce vrea să o izbăvească. Și treizeci de ani lăcuì cu oamenii și se boteză dela Ioan în apa Iordanului. Și când s'a botezat, venit-a glas din cer, dela Tatăl, grăind: „Acesta este Fiul meu cel iubit, întru carele am binevoit", și Duhul Sfânt, în chip de porumb, s'a pogorît asupra lui. De atunci începù face minuni mari

și minunate: pre morți învià, pre orbi luminà, pre draci gonià, pre surzi și pre schiopi tămăduià, pre leproși curățià și pre firea noastră cea învechită în păcate preste tot înnoià și către calea bunătăților cu lucrul și cu cuvântul învățà.

Și și-a ales doisprezece ucenici, pre cari i-a chemat apostoli, cărora poruncì a mărturisì tuturor vieața cea cerească, pentru carea venise pre pământ să arate. Deci pentru ale lui minuni și dumnezeească vieață și nenumărate faceri de bine, arhiereii și mai marii jidovilor, între cari făceà minuni, mâniindu-se și turburându-se, îl judecară spre moarte și unul din ucenicii lui îl vândù lor. Și dacă l-au prins, l-au dat pre mâini a limbi păgâne, ca să omoare pre Celce dă vieață tuturor. Și cu sufletul voei lui primì a pătimì pentru noi moarte, ca pre noi din patimi să ne slobozească. Deci, multe munci pătimì și în cea deapoi îl răstigniră pre cruce. Și toate le răbdà cu trupul, iară cu dumnezeirea fu fără de patimă. Și s'a pogorît în iad și l-a stricat și sufletele ce erau din veac încuiate acolo le-a slobozit. Și înviè a treia zi, biruind moartea și nouă dându-ne biruință asupra ei și prea trup îl făcù dătător de neputrezire. Și s'a arăt ucenicilor lui, pace dându-le și printr'inșii la tot neamul omenesc. Iară după patruzeci da zile s'a suit la ceruri și șade deadreapta Tatălui și iarăși va să vie să să judece viii și morții și să plătească căruia după faptele lui. Iară după slăvita lui înnălțare trimise pre Sfântul Duhla sfinții săi ucenici, în vedere de foc, și ei începură a grăì în limbi streine.

Deci, de atuncea, cu darul lui, se risipiră prin toate limbile și propoveduiră pravoslavnica credință, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh și le învățà să păzească toate poruncile lui cele mântuitoare cu care-au luminat pre spurcații de păgâni și au surpat înselăciunea idolească. Și încă nerăbdând vrăjmașul diavol biruința lui, ridică și acum războiu asupra noastră, a creștinilor, îndemnând pre cei nebuni și neînțelegători a se apucà iarăși de slujba idolească. Însă neputincioasă i s'a făcut tăria lui și armele i-s'au frânt de puterea lui Christos.

Iată dară arătai în puține cuvinte pre stăpânul și Dumnezeul meu, însă îl vei cunoaște mai desăvârșit, dacă vei primì darul lui în sufletul tău și te vei învrednici a-i fi slugă și ucenic.

6. Aceste cuvinte dacă le auzì feciorul împăratului, strălucì lumină în sufletul lui, și de bucurie se sculă din jeț și îmbrățișând pre Varlaam, zise:

— O prea cinstite între oameni, aceasta este piatra cea scumpă, fără de preț, care ai avut-o în taină, nearătând-o la tot omul carele vrea să o vază, ci numai acelora ce le sunt simțirile sufletului sănătoase. Că iată cum luai graiurile tale în auzul meu, îmi intră o lumină prea dulce în inimă și cel acoperemânt greu al grijii, carele de multă vreme zăceà asupra minții mele, degrab se împrăștie. Spune-mi dară de am nimerit bine, au ba? Și de știi mai bune decât celece ai grăit, nu pregetà a-mi spune.

Varlaam iarăși răspunse și zise:

— Adevărat, așà este, Domnul meu împărate, aceasta este taina cea mare din veac ascunsă, a căreia arătare mulți prooroci și drepți au vestit de mult și vestind-o doriau să o și vază, dară nu o văzură, ci acest neam mai de pre urmă se învrednicì a primì mântuirea, că crezând și botezându-se, mântuit va fi.

Iară Ioasaf zise:

— Toate câte ai grăit fără nicio îndoială crez și pre Dumnezeul ce-mi spui slăvesc, ci învață-mă ce mi se cade să fac? Apoi spune-mi ce este botezul, carele ziseși că-l iau ceice cred?

Zis-a Varlaam:

— Darul dumnezeescului botez al sfintei credinți creștinești, toate păcatele din naștere curăță și de toate spurcăciunile spală. Că cu rugăciunea și cu spăsitoarea chemare vine Duhul Sfânt asupra apei și ne botezăm, după cuvântul Domnului, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Și așà se sălăslueşte darul Sfântului Duh în sufletul celuice se botează și-l luminează și-l înnoește după chipul și asemănarea lui cea dintâi. Deci, toate lucrurile răutății lepădând, facem lui Dumnezeu făgăduință de altă vieață mai curată, ca să fim moșteni neputrezirii și să luăm mântuirea cea din veac. Iară fără de botez este cu neputință a dobândì acea bună nădejde, că așà a zis Dumnezeu-Cuvântul, carele sa făcut om pentru a noastră mântuire: „Adevăr grăesc vouă că, de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intrà în împărăția cerului". Drept aceea, te rog să primești credință în suflet și să te apropii către botez cu dragoste fierbinte, și să nu zăboveşti, că sosirea morții neștiută și nearătată este.

Iară Ioasaf zise:

— Dară ce este acea bună, nădejde de care zici că nu se câștigă fără botez? Și ce este ceeace numești împărăția cerurilor? Și de unde ai auzit cuvintele Dumnezeului ce s'a făcut om? Și ce este nearătata sosire a morții, de care îmi este grijă multă, care-mi zdrobește și cutremură inima și-mi înfricoșează oasele? Și dacă murim, întru neființă ne prefăcem noi oamenii, ori mai este altă vieață după ieșirea de aici? Acestea, și altele pre urma acestora, aș pohtì să știu.

Iară Varlaam răspunsuri ca acestea răspunse:

— Bună nădejde de care mă întrebi, moștenirea fericirii împărăției cerului este. Dară ce este aceea cu limbă omenească nici într'un chip nu se poate spune, că zice Sfânta Scriptură: „Ceeace ochiul n'a văzut și urechea n'a auzit și la inima omului nu sa suit, aceea a gătit Dumnezeu celorce-l iubesc pre el". Iară când ne vom învrednicì a lăsà la pământ acest trup greoiu și a ajunge la acea fericire, atunci celace ne-a învrednicit a ne învăță nădejdea, ne va da acele bunătăți. Că dacă ne vom învrednicì a lăcuì cu Dumnezeu, și-ti-vom dela Dânsul toate care acum nu le știm... Așà dară, acestea să știi și cu credință să le primești și fără îndoială. Fă dară fapte bune, ca să primești acea împărăție fără de moarte și de o vei dobândì, vei știì și vei vedeà ce este desăvârșit. Iară pentru întrebarea: de unde am auzit cuvintele Dumnezeului întrupat? să știi că toată rânduiala întrupării lui Dumnezeu din Sfintele Scripturi am învățat, că acelea binevestesc nouă, muritorilor pământeni, nemurire, neputrezire și vieață veșnică și iertare de păcate și împărăția cerului, precum văzătorii de Dumnezeu ucenici ai Domnului Christos ne-au spus în Sfânta Evanghelie, dându-ne în scris învățăturile și minunile lui. Deci într'acea dumnezeească carte a Evangheliei este izvodită de Duhul lui Dumnezeu pentru întruparea și arătarea lui Dumnezeu Cuvântul și pentru facerea minunilor lui și încă și pentru prea curatele lui patimi care au răbdat pentru

noi și pentru sfânta lui înviere cea de a treia zi și pentru înnălțarea la cer și pentru slăvita și înfricoșata a doua a lui venire.

Iară pentru, nearătata sosire a morții și cum că nu întru neființă ne prefacem, tot din dumnezeeștile Scripturi știm, cum nainte am zis, că Dumnezeu a zidit pre om din pământ și a suflat într'însul suflare vie, carea se chiamă suflet cuvântător și înțelegător. Ci devremece am fost osândiți la moarte, iată toți murim și nu este niciunul din oameni carele să treacă acest pahar. Iară moartea este despărțirea sufletului de trup, că trupul se întoarce iarăși în pământ, de unde este luat, și putrezind se topește, iară sufletul fiind fără de moarte, se duce unde-i va porunci Ziditorul, și precum însuși își va fi gătit lăcaș cât a fost în trup. Că fiecare cum își va gătì aci, așà va găsì acolo. Și după mulți ani veni-va Christos Dumnezeu să judece toată lumea, întru slavă înfricoșată și nespusă. De a căruia frică, se vor cutremurà toate oștile îngerești și morții vor învià. Iară învierea este împreunarea din nou a sufletului cu trupul, că acel trup putred și topit iarăși se va sculà neputred, că Dumnezeu va învià moartele și putrezitoarele trupuri omenești, ca să-și ia fieștecarele plată după faptele sale, că vremea de acum este a lucrării, iară ceeace va să fie este a platei. Că, de n'ar fi înviere, cum s'ar arătà dreptatea lui Dumnezeu? Că mulți oameni drepți petrec cu necaz într'această vieață și cu multe scârbe ies din lume, iară alții, fiind necredincioși și cu strâmbătate, în desmierdare și în bogăție își sfârșesc vieața. Ci devremece Dumnezeu este bun și mare și drept judecător, rânduit-a zi de înviere, ca să-și ia sufletul trupul său. Că dacă va luà sufletul trupul său, cei răi cari au primit aici binele, acolo vor fi munciți pentru celece au greșit aici, iar cei buni cari au fost munciți aici pentru greșelile ce vor fi făcut ca niște oameni, acolo vor moșteni bunătăților, precum zice Domnul: „Auzi-vor ceice sunt în mormânturi glasul Fiului lui Dumnezeu și vor ieși ceice au făcut cele bune întru învierea vieții, iară ceice au făcut cele rele întru învierea osândirii". Când și scaunele se vor pune și Cel vechiu de zile va ședeà, și cărțile se vor deschide având scrise într'însele faptele, cuvintele și toate cugetele noastre. Părtinitor nu va fi acolo, sau avocat, sau răspuns cu minciună, sau trecerea bogăției, sau mită și daruri care să amăgească pre nefățarnicul dreptul judecător, carele cu drepte cumpene va judecà toate. Și ceice vor fi făcut bine, merge-vor în vieața de veci, întru nespusă lumină și se vor veselì cu îngerii și vor primì bunătățile cele nespuse, stând de față, înaintea Sfintei Troițe. Iară ceice au făcut cele rele și toți păgânii și păcătoșii merge-vor în munca veșnică, carea se chiamă *gheena*, adică matca focului și întunerecul cel dinafară și viermii cei neadormiți și scrâșnirea dinților și alte nenumărate munci... Iară după acea zi a înfricoșatei judecăți toate vor rămâne neschimbate, așà că nici luminata viețuire a drepților nu va aveà sfârșit, nici muncile păcătoșilor nu vor contenì, nici va mai fi după aceea altă judecată, sau alt judecător mai mare să-i răscumpere din munci, nici vreo nădejde de schimbare a acelor munci, sau ușurare, ci vor fi în veci în muncă.

Se cade dară nouă a fi întru sfânta vieață și a trăì creștinește, ca să ne învrednicim a scăpà de groaza acelor răutăți ce vor să fie și a stà deadreapta Fiului lui Dumnezeu, că aceea este starea drepților, iară păcătoșilor le este dată partea cea deastânga. Deci

pre drepți numindu-i ștăpânul: „blagosloviții Părintelui”, duce-i-va în împărăția cea fără de sfârșit, iar pre păcătoși cu mânie și cu blestem îi va goni dela prea blândă și lină fața lui și în munca de veci îi va trimite.

7. Iară Ioasaf pentru acestea umplându-și sufletul de umilință, plângea și zise către bătrân:

— Toate-mi arătași aevea și-mi spuseși adevărat, ci acum ce trebuie să fac, ca să scap de acele munci ce sunt gătite păcătoșilor și să mă învrednicesc bucuriei drepților?

Răspuns-a Varlaam, zicând:

— Scris este, cumcă învățând oarecând pre oameni, Petru, ucenicul Domnului Christos, ei se umiliră în inimile lor, cum și tu astăzi, și ziseră: „Ce să facem?” Iară Petru le zise: „Pocăiți-vă și fieștecare, dintru voi să se boteze întru iertarea păcatelor și veți luà Duhul Sfânt, că vouă și feciorilor voștri s’a dat nădejdea aceasta și tuturor celor de departe pre cari-i va chemà Domnul Dumnezeul nostru”. Iată dară că acum și asupra ta și-a vărsat mila sa cea bogată și te-a chemat, fiind tu departe de Dânsul cu voia și slujind la dumnezei streini, ba încă nu dumnezei, ci draci pierzători și idoli surzi și nesimțitori. Drept aceea, mai nainte de toate te apropie către celce te-a chemat, dela care vei luà cunoașterea cea mincinoasă a lucrurilor celor văzute și a celor nevăzute. Iară dacă nu vei vrea să vii nici după chemare, sau vei zăbovì, cu judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu vei fi lepădat. Că așà a grăit acel apostol către unii din ucenici. Însă eu crez că ai ascultat chemarea și ascultând-o, vei luà crucea și vei urmà după Celce te chiamă: Dumnezeu și stăpânul, celace te chiamă din moarte către vieață și dela întunerec la lumină. Că a nu cunoaște cineva pre Dumnezeu, întunerec este și moarte sufletului și a slujì idolilor nesimțire și nebunie mare. Pre cari cui i-aș potrivì? Și ce chip al nebuniei lor ți-aș pune înainte? Ci arăta-ți-voiu o pildă care o au spus mie un bărbat foarte înțelept, zicând așà: „Ceice se închină idolilor se închipuesc unui om carele făcând cleiu vânà pasări. Și prinse una din păsările mititele, care se chiamă privighetoare. Deci, scoase cuțitul și vrea să o junghie, ca să o mănânce. Iară privighetoarei îi fu dat glas omenesc și zise către vânător: Ce folos îți va fi, omule, de junghierea mea? Că nu vei puteà săturà pântecele tău cu mine, iară de mă vei slobozì, dați-voiu trei învățături care, dacă le vei pazì, de mare folos îți vor fi toată vieața ta. Iară el, mirându-se de un graiu ca acela, îi făgăduì că o va slobozì, de va auzì dela dânsa lucru nou. Deci, întorcându-se pasărea, zise către om: „Niciodată nu te ispitì a prinde ce nu poți apucà și de lucrul ce a trecut, nu te căì și cuvântul ce nu este de crezut, nu crede. Aceste trei învățături le păzește și-ți va fi bine”.

Iară omul, mirându-se de acele cuvinte bine tocmite și înțelepte, o slobozì în văzduh. Iară privighetoarea vrând să știe de va fi înțelegut omul noima cuvintelor ce-i spusese și de va fi folosit cevà dintr’însele, zburând prin văzduh, grăì către dânsul: „Vai de nechibzuita ta minte omule! Ce comoară pierduși astăzi! Că în pipota mea este un mărgăritar mai mare decât oul de struț”. Aceste cuvinte, dacă le auzì vânătorul, se întristă, părându-i rău că i-a scăpat privighetoarea din mâini și ispitindu-se a o prinde iarăși, zise: „Pasă la casa mea să te ospătez cu cinste și așà să te las”. Iară privighetoarea zise către dânsul: „Acum te cunoscui că nebun mare ești și nechib-

zuit foarte, că niciun folos nu dobândâşi din celece te învăţai. Ţi-am spus, să nu te căeşti de lucrul ce a trecut, dară iată că eşti cuprins de scârbă, că am scăpat din mâinile tale şi te căeşti de lucrul ce a trecut. Ce nu este cu putinţă a apucà, ţi-am zis, să nu te ispiteşti a prinde, iară tu neputând zburà, te ispiteşti a mă prinde. Către acestea adăogai: Cuvântul ce nu este de crezut, să nu crezi, ci iată că crezuşi să fie în pipota mea mărgăritar mai mare decât trupul meu: n'ai socotit că eu toată nu sunt cât oul de struţ de mare, cum dară să încapă în mine mărgăritar ca acela?"

Aşà nebuni şi nechibzuiţi sunt şi ceice cred în idoli şi se nădăjduesc într'înşii, că-i fac cu mâinile lor şi apoi li se închină, zicând: „Aceştia ne-au zidit pre noi". Dară cum socotesc, pre cei făcuţi de dânşii, să le fie ziditori? Îi păzesc cu strajă, să nu-i fure hoţii şi-i chiamă paznici ai mântuirii lor! Deci, câtă nebunie au de nu înţeleg, că deşerţii idoli nu sunt harnici de a-şi ajutà lor şi-a se păzì, iară altora cum ar puteà fi păzitori şi mântuitori? Drept aceea scris este: „Asemenea lor să fie ceice-i fac şi toţi câţi se nădăjduesc într'înşii, cari se tocmiră cu turnătorii şi le făcură lucruri de mâini şi se pleacă şi se închină lor şi-i iau în mâinile lor de umblà cu dânşii, iară de-i pun jos la un loc, într'acelaş loc stau, nu se mai clătesc şi oricât ar strigà către dânşii nu-i vor auzì, nici de răutăţi îi vor mântui". Iară noi Dumnezului unuia celui adevărat, în Troiţă cunoscut, ne închinăm, căci dela dânsul şi cu dânsul şi într'însul sunt toate.

Drept aceea, cu darul ştiind cu celce sunt de tine, trimis am fost a te învăţà, ceeace am deprins şi am păzit dintru început şi până acum la căruntețele mele. Deci, de vei crede şi te vei botezà, mântuit vei fi, iară de nu vei crede, te vei osândì. Că toate cu care te înalţi şi te încoronezi ca cum n'ar fi trec în puţină vreme şi vei fi scos de aici fără voia ta şi trupul îţi va fi închis într'o groapă mică, părăsit de toţi iubiţii şi rudele tale şi se vor duce frumuseţile acestei lumi şi în loc de frumuseţea şi mirosul bun de-acum cuprinde-te-va putrejunea, iară pre sufletul tău băga-l-vor întru cele mai dedesubt ale pământului, în osânda iadului, până la ziua cea de apoi a învierii, când iarăşi unindu-se cu trupul, lepădat va fi dela faţa Domnului şi dat mătcii focului celuice arde fără sfârşenie. Acestea ţi se vor întâmplà, dacă vei rămâne în necredinţă. Iară, dacă vei ascultà pre celce te chiamă la pocăinţă, ascultà ce fel de veselii vei dobândì: când vei şedeà, fără teamă vei fi; când vei dormì, nu te vei teme de frica celuice ar venì asupraţi, şi vei umblà cu îndrăzneală ca un leu şi vei trăì cu veselie şi cu bucurie în veci. Că bucurie şi laudă şi veselie te va ajunge, iară de durere şi de grijă şi de suspinare vei scăpà. Atunci va strălucì lumina ta ca dimineaţa şi sănătatea ta degrab va răsărì şi dreptatea ta merge-ţi-va înainte şi slavă lui Dumnezeu te va coprinde. Atunci vei strigà şi Dumnezeu te va auzì şi-ţi va zice: „Iată am venit, că eu sunt celce curăţeşte fărădelegile tale şi nu le voiu aduce aminte."

8. Iară Ioasaf zise către dânsul:

— Toate graiurile tale crez şi slujba idolească din inimă o urăsc. Că şi mai nainte de a venì tu, sufletul meu gândià de idoli lucru strein, iară acum cu urâciune deplină îi urăsc, ştiind dela tine deşertăciunea şi nebunia celorce le slujesc şi pohtesc a slujì Dumnezeului celui adevărat. Gata sunt a primì şi botezul şi a păzì toate câte îmi vei spune. Însă după botez cade-se a mai adăogà şi altceva?

Iară Varlaam zise:

— Ascultă ce ți se cade a face după botez: De tot păcatul și de toată pohta să te depărtezi și să te zidești pre temeiul credinței cei dreptslăvitoare și pre facerea bunătăților, căci „Credința fără de fapte este moartă, cum și faptele fără credință sunt moarte". Că botezul șterge zapisul păcatelor ce sunt făcute mai dinainte și după aceea ne este zid și apărare și armă tare asupra oștii vrăjmașului, dară iertare pentru păcatele ce se vor face după dânsul n'are. Se cade dar a ne păzì cu toată paza să nu cădem în a doua spurcăciune, ci să ne ținem de poruncile Domnului, că a zis către apostoli: „Mergeți de învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte am poruncit vouă". Toate dară câte a poruncit Domnul apostolilor să învețe pre credincioși, suntem datori să le păzim, dacă pohtim a dobândì cele desăvârșite și a ne, învrednicì cununilor celor nevestejite ale dreptății care le va da Domnul judecătorul cel drept, în ziua aceea tuturor celor ce l-au iubit.

Zis-a Ioasaf către bătrânul:

— Dară de mi se va întâmplà după botez a greși cu cevà, pierde-voiu totce voiu fi dobândit și zadarnică îmi va fi toată nădejdea?

Răspuns-a Varlaam:

— Nu socotì acestea așà. Ca, nu este păcat care să poată biruì iubirea ce are Dumnezeu spre oameni, dacă ne vom pocăì și vom spălà rușinea păcatelor cu lacrămi, de nu cumvà va apucà moartea mai nainte să ne ia de aici și să ne scoată spurcați. Că în iad nu mai este pocăință, nici spovedanie; că până suntem între cești vii măcar de se va și stricà cevà din acoperământ, sau din zid, ceeace a putrezit de păcat cu pocăință iarăși se poate înnoì. Că nu este cu putință a numărà mulțimea îndurărilor lui Dumnezeu, nici a măsurà mărirea milei lui, iară păcatele și căderile oricâte ar fi, tot se supun măsurii și sunt numărate. Deci, fiind păcatele noastre subt măsură și subt număr, nu pot biruì pre mila cea nemăsurată și pre îndurările cele nenumărate ale lui Dumnezu. Drept aceea, dacă vom face păcate, nu este iertat să cădem în desnădăjduire, zicând că nu ne vom mai puteà mântuì, ci să cunoaștem bunătatea lui Dumnezeu și să ne căim de păcate, cărora le este iertăciune iubirea de oameni a lui Christos, carele și-a vărsat sângele pentru păcatele noastre. Și de multe scripturi suntem învățați puterea pocăinței, iară mai vârtos din faptele și din pildele Domnului nostru Iisus Christos. Că de atuncea, zice, începù Iisus a învățà și a grăì: „Pocăiți-vă, că s'a apropiat împărăția cerului". Și în pildă arată pre un fecior carele-și luase averea dela tată-său și se dusese într'o țară departe; și acolo, într'acea țară, fiind foamete, a mers de s'a lipit de unul din locuitorii acei țări mult păcătoasă. Iară el a fost trimis să-i pască porcii (așà chemând pre greul și spurcatul păcat). Deci pățind multe și ajungând la sărăcia cea mai de pre urmă, așà încât nici de hrana porcilor nu-și puteà săturà pântecele, târziu, oarecând își venì în simțire și zise întru sine așà: „Câți argați la tatăl meu se satură de pâine, iară cu pieiu de foame! Scula-mă-voiu de mă voiu duce la tătă-meu și voiu zice lui: Tată, greșit-am la cer și înaintea ta și nu sunt vrednic a mă chemà fiul tău, ci mă fă ca unul din argații tăi". Și se sculă de merse la tătână-său. Iară tată-său,

văzându-l de departe, i-se făcù milă și alergă de-l luă în brațe și cu milostivire îl sărută și învrednicindu-l cinstei cei dintâi, praznic de bucurie făcù pentru aflarea lui, junghiind vițelul cel hrănit.

Această pildă a arătat-o nouă celorce ne vom întoarce și vom cădeà pocăiți. Și în altă pildă arată pre un păstor carele au fost avut 100 de oi, și rătăcindu-i una, a lăsat pre cele 99 și s'a dus să caute pre cea rătăcită până o au aflat, și luând-o pre umeri, a dus-o de a amestecat-o cu cele nerătăcite. Deci, a chemat prietenii și vecinii la ospăț pentru aflarea ei. Așà este, a zis Mântuitorul, mai mare bucurie în cer de un păcătos ce se pocăește, decât de 99 de drepți cărora nu le trebue pocăință.

Dintr'acestea și din alte multe, fără de număr pilde, ne învățăm și pricepem puterea lacrămilor și a pocăinței.

Deci, așà este și credem, că după primirea botezului și a înnoirii și după gustarea dumnezeeștilor taine, să ne întărim cu toată vârtutea, ca să nu cădem. Că luptătorul nu să cuvine a cădeà și mulți dacă au căzut, nu sau mai putut sculà. Că unii deschizând ușa pohtelor și lăcuind într'însele, numai putură să se întoarcă spre pocăință; alții iarăși fiind apucați de moarte și neajungând să se spele prin pocăință de spurcăciunea păcatelor, se osândiră.

Drept aceea lucru de periciune este a cădeà cineva în orice pohtă, iară de se va întâmplà a cădeà, trebue să sae curând dintr'însa afară și să stea iarăși întru bună nevoință. Și voi de câte ori se va întâmplà a cădeà, numai decât, într'acelaș ceas să se și scoale, că zice Domnul Dumnezeu prin rostul proorocului Zaharia: „Întoarceți-vă către mine și mă voiu întoarce către voi."

9. Către acestea Ioasaf zise:

— De vremece pocăința celorce greșesc este cum zici, cu trudă și cu osteneală, cu grijă și cu durere, cu plângere și cu tânguire, pre care mulți nu le pot săvârșì, nu este oare cu putință a se păzì cineva cu totul curat după botez, ori nu este putință să aflu o cale cu care să păzesc fără sminteală poruncile lui Dumnezeu și nici într'un chip să nu mânii pre prea dulcele meu stăpân și Dumnezeu?

Zis-a Varlaam:

— Bine ziseși, domnul meu împărate. Cu adevărat foarte anevoie este celuice se leagă cu lucrurile lumii și cu grijile ei și pre valurile ei se zăboveşte, să umble în calea poruncilor Domnului și să se păzească curat. Că a zis Diomnul: „Nimenea nu va puteà slujì la doi domni; că sau pre unul va îndrăgì, iară pre altul va urî; sau de unul îi va fi aminte, iară de altul nu va purtà grijă". Nu veți puteà slujì și lui Dumnezeu și Mamonii, adică nedreptății. Și scrie și ucenicul lui cel iubit, Ioan Evangheliștul, în cartea lui, de zice așà: „Nu iubiți lumea nici celece sunt în lume. Că de iubește cineva lumea, într 'acela nu este dragoste; căci că tot ce este în lume, pohta trupului, pohta ochilor și trufia, vieții este. Deci, acelea nu sunt dela Tatăl, ci din lume. Ci lumea trece și trece și pohta ci, iară celce va face voia lui Dumnezeu, acela rămâne în veci".

Acestea cunoscându-le de Dumnezeu purtătorii părinții noștri, se nevoiră după botez a păzì haina neputrezirii curată și nespurcată. Drept aceea unii dintr'înșii adaoseră a luà și alt botez ce se chiamă cu sânge și cu muncă, adică moartea muce-

nicească, carea și Domnul o a luat pentru noi și căreea s'au făcut râvnitori mai întâi înșiși văzătorii săi ucenici și apostoli. După aceea și ceata sfinților mucenici se dete împăraților slujitori la idoli și prigonitori, răbdând tot felul de munci: dați fiind fiarelor și focului și săbiei și mărturisirea cea bună mărturisind și alergarea sfârșindu-și și credința păzind, cinstea drepților și a îngerilor moșteniră. A căror bunătate strălucì, cât ieșì vestea lor peste tot pământul și îndreptările lor până la marginile lumii și nu numai graiurile și lucrurile lor, ci și sângele și oasele lor sunt pline de toată sfințirea. Că pre draci îi gonesc și boalele vindecă celorce se ating cu credință de hainele, sau de cinstitele rămășițe ale trupurilor lor, sau de orice lucru ce a fost al lor.

Iară alții, socotind că paza poruncilor și lucrarea bunătăților prin mijlocul valurilor lumii cu anevoie este, dumnezeescului glas urmară și părăsind toate: părinți, feciori, prieteni, rude, bogăție, și toate câte sunt în lume urîndu-le, se sălășluiră prin pustii, ca niște hiare rătăcind prin pustiu și prin munți și prin peșteri și prin prăpăstii, depărtându-se de toate câte sunt pre pământ frumoase și dulci și încă și pâinea și acoperământul foarte întru scădere avându-le. Că socotiau să smulgă din sufletele lor rădăcinile patimilor și să mature aducerea aminte de cele lumești și pohta dumnezeeștilor și cereștilor lucruri să sădească întru sine. Către acestea cu nevoințe de tot felul se siliau să-și supțieze trupul și de bunăvoie mucenici să se facă, spre a moștenì împreună slava celorce au sfârșit cu sânge.

Deci, așà socotind, singuratecă (ce se mai zice călugărească) negâlcevitoare vieață, vitejește petrecură: unii fără de acoperemânt zăduhul verii și gerul și vânturile iernii răbdară; alții prin vârtoape și prin peșteri s'au ascuns, odihna trupească o lepădară, varză crudă și burueni sau muguri de pe copaci, sau pâine uscată gustară și din acestea, numai atâta cât să fie vii. Ca unii toate zilele săptămânii ajunau și, numai Duminica se pricestuiau cu câte ceva hrană; alți peste o zi, alții numai serile, îndeletnicindu-se în rugăciuni și în nedormire, puțin neapropiindu-se de vieața îngerească. Și ceice aveau bunătăți mai multe, nu cu ale lor osteneli, ci cu puterea lui Dumnezeu socotiau că le-au săvârșit, supuindu-se smeritei voi, după cuvântul ce a zis Domnul: „Când veți face toate câte vi sunt poruncite, să ziceți: slugi netrebnice suntem, pentrucă ce eram datori face, am făcut".

Iară alții departe unul de altul cătășluind, Duminica se adunau într'o biserică și se împărtășiau cu sfântul trup și sânge al lui Christos Dumnezeu, spre iertarea păcatelor și spre luminarea și sfințirea sufletului și a trupului. Și hrănindu-se unul pre altul cu învățătura dumnezeeștilor cuvinte, se întorceà fiecare la coliba lui, turnând mierea bunătăților în vasele inimilor lor și lucrând roada cea prea dulce și vrednică de masa cerului.

Iară alții trăesc vieața împreună, strângându-se mai mulți supt un începător, ce se zice stareț, și toată vrerea lor cu cuțitul ascultării junghiind-o, nu mai trăesc lor, ci celui căruia se supuseră pentru dragostea lui Christos, sau ca să zicem cum se cuvine: nu mai trăesc ei, ci trăește în ei Christos.

Iată dară aceasta este ducerea din lume și lepădarea firei pentru dragostea celuice este pre deasupra firii. Pământenii ceice cu acest fel de vieață, vieții cerești au rămnit

și în post și în rugăciuni și în privegheri și în lacrămi calde și în jeluire nemângâiată și întru blândețe și tăcerea buzelor și în sărăcie și în curăție și în înțelepciune și în dragostea cea deplină către Dumnezeu și către vecini și-au sfârșit vieața aceasta, cu obiceiurile fură îngeri.

Drept aceea Dumnezeu cu semne și cu minuni și cu multe feluri de puteri îi împodobì. Și dacă ți-aș spune pre amăruntul vieața unuia dintr'înșii, pre carele îl chiamă Antonie, și de carele se spune a fi începătorul vieții călugărești, ai cunoaște dintr'un pom dulceața poamelor celorce sunt de un neam și de un fel și ce temeiu a pus el ajunului și ce daruri ne-a învrednicit a dobândì dela Mântuitorul. Deci, și alții mulți după dânsul, cu nevoință nevoindu-se, aceleași cununi și cinsti dobândiră.

Acestor bărbați luminați și sfinți și noi, neharnicii, ne nevoim să ne potrivim, însă vieața lor, care se aseamănă înnălțimii cerului n'o atingem, ci după neputința ticăloasei noastre vârtuți, închipuim și noi vieața lor și ne îmbrăcăm în portul lor. Și urmând, noi cuvintelor fericiților acelora, cu totul nesocotim lucrurile putrede și trecătoare ale acestei vieți în carea nimic nu este adevărat, nici stătător, ci toate sunt deșarte și mai slabe decât visele și decât umbra și decât aburul ce suflă prin văzduh. Cu adevărat această lume uricioasă este și spurcată, că cu cât dărueşte pre prietenii ei cu daruri, iarăși cu mânie le zmucește și le ia dela dânșii și-i trimite goli de tot binele și îmbrăcați în rușine și însărcinați cu sarcini grele, în scârba de veac.

Deci, într'acest chip sunt darurile ei, ca acestea-i sunt milele ei făcătoare de rău tuturor celorce fac voia ei; cumplit azvârle pre toți câți se razimă de dânsa și pre ceice se nădăjduesc într'însa slabi îi face, le pune sfaturi cu nebunie și făgăduieli mincinoase, ca numai să-i tragă către dânsa; iară celor înțelepți se arată neînțeleaptă și mincinoasă, că îndulcind azi grumazii lor cu bucate dulci, mâine îi pune pre toți mâncare vrăjmașilor lor; astăzi arată pre cineva împărat, iară mâine la grea robie îi duce; astăzi îl îndestulează cu întunerece de bunătăți, iară mâine îl face sărac și cerșător pre la ușile altora; astăzi pune pre capul lui cununa slavei, iară mâine îi pleacă, fața la pământ; astăzi împodobește grumazii lui cu luminate cinsti și dregătorii, iară mâine îl smerește legat cu cătuși de fier; în puțină vreme îl face tuturor drag și iarăși preste puțin îl face urît; astăzi îl veselește, iară mâine cu plângere și cu jale îl smerește.

Și ce sfârșit pune acelora. Ia numai ce ascultă: Lăcuitor în munca focului, ticălos face pre celce o a iubit; de ceice au trecut nu plânge și de ceice au rămas nu-i este milă. Deci, ceice au slujit un stăpân viclean ca acesta și de Stăpânul lor cel bun și milostiv s'au depărtat și s'au lipit de lucrurile acestei vieți, neaducându-și aminte nicidecât de celece vor să fie, ci petrec în dulcețile trupești, iară sufletele lor le-au lăsat a se topì de foame și a suferì nenumărate răutăți, paremi- se că se aseamănă unui om ce fugià de fața unui inorog. Deci alergând el repede, căzù într'o prăpastie mare și căzând își întinse mâinile de se apucă de un copac și se urcă într'însul, și stătù cu picioarele pre niște ramuri, părându-i că va fi în pace și fără de nici o grijă. Iară când căută, văzù doi șoareci, unul alb și altul negru, cari rodeau rădăcina copacului în carele se ținea el, și atâta-l rosese, cât le erà puțin să-l surpe. Deci, căută în fundul prăpastiei și văzù un șarpe mare și groaznic la vedere, ce suflà pară de foc și cu gura căscată și

dinții rânjiți venià să-l înghiță. Iară după aceea căutând iară la acea ramură pre carea sta cu picioarele, văzù patru capete de aspidă, ieșind din acel mal mare lângă carele sta și ridicându-și ochii în sus, văzù picând din ramurile acelui copac puțină miere. Și dacă văzù acea puțină miere, uită de nevoile ce-l coprinseseră că adică: dinafară de acea prăpastie sta inorogul gata să-l mănânce, iară în fundul prăpastiei rânjià acel șarpe groaznic, ca să-l înghiță, iară copacul în care se urcase erà aproape să se surpe și ramurile pe care-și pusese picioarele erau uscate și putrede, ci de toate acestea uitând, se pornì spre acea ramură din carea picà miere.

Aceasta este închipuirea celorce se înșală cu înșelăciunea lumii acestia. Adică inorogul însemnează moartea carea gonește să ajungă pre tot neamul lui Adam, iară prăpastia este lumea aceasta, carea este plină de cursele morții; copacul pre carele-l rodiau la rădăcină acei doi șoareci și de carele se apucase de se ținea acel om, este vieața fiecărui om, ce se scurtează trecând ziua și noaptea și se apropie de sfârșit, iară cele patru capete de aspidă însemnează patru stihii din care se tocmește trupul omului, care turburându-se, se desleagă tocmirea trupului și se strică; iar balaurul carele vărsà foc închipuește înfricoșata rânză a iadului carea așteaptă să înghiță și să mistuiască pre ceice iubesc mai vârtos frumusețile și cinstea acestei lumi decât bunătățile veacului ce va să fie; iară picătura de miere însemnează dulcețile lumii acestia, cu care amăgește și înșeală ea pre prietenii ei de nu-i lasă să grijească de mântuirea lor.

10. Iară ceice iubesc frumusețile și bunătățile lumii acestia mai vârtos decât bucuriile veacului ce va să fie, aceia se mai închipuesc unui om carele aveà trei prieteni, din cari pre doi îi cinstià cu toată inima, fiind gata a se luptà pentru dânșii până la moarte și a îndurà toate nevoile și scârbele, iară pre cel de al treilea nu-l băgà în seamă nici aveà grijă de dânsul și niciodată nu-i arătà cinstea și dragostea carea i se cădeà.

Iară într'o zi veniră niște slujitori împărătești semeți și înfricosați, ca să-l ducă la împăratul cu mare grabă, să-și dea seama de mulțime multă de galbeni ce erà dator. Deci, el nedomirindu-se și neștiind ce să facă, căutà soți, ca să meargă cu dânsul la împăratul, să-i fie într'ajutor. Merse dară la prietenul lui cel mai iubit și mai drag și zise: „Adu-ți aminte de mine, prietene, că știi că foarte îmi erai drag și te iubiam și până și sufletul îmi puneam pentru tine, iară acum ajutor îmi trebuește dela tine întru această nevoie ce mă coprinde. Ce ajutor îmi făgăduești dară și ce nădejdi voiu aveà dela tine către împăratul?" Iară el răspunzând, zise: „O omule, nu sunt eu prietenul tău, nici te cunosc cine ești, că eu alți prieteni am, cu cari mi se cade astăzi a mă veselì. Ci ție iată că-ți dau două rufe, ca să-ți fie pre calea pre care vei merge. Iară de alt folos nu-ți pot fi și altă nădejde să n'aibi dela mine". Acestea auzind el, se lipsì de ajutorul ce se nădăjduià că va luà dela dânsul și merse către celălalt prieten și-i zise: „Adu-ți aminte, frate, câtă prietenie și cinste și dragoste ai avut dela mine. Deci, te rog să-mi fii acum într'ajutor cât vei puteà, că iată am căzut într'o scârbă și nevoie mare și cumplită". Iară el zise: „Astăzi, frate, nu pot să-ți folosesc nici să-ți ajut cevà, că și eu am căzut în năpăști și sunt coprins de griji și scârbe. Ci voiu merge cu tine puțintel și iară mă voiu întoarce acasă, de-mi voiu grijì de trebile mele".

Deci, întorcându-se omul acela cu mâinile deșarte, se văetà pentru nădejdea ce

avusese în acei prieteni și pentru totce mai nainte erà gata a pătimì pentru dânșii.

După aceea se duse la al treilea, prieten, căruia niciodinioară nu-i slujise, nici îl cinstise cu toată inima, nici la ospețele lui nu-l chemase, și grăì către dânsul cu fața rușinoasă și tristă: „Frate, n'am gură să o deschid și să grăesc înnaintea ta, că știu bine că nu-ți vei aduce aminte să-ți fi făcut vreodată vreun bine, ci de vremece mă coprinse cumplită primejdie și dela alți prieteni nădejde de mântuire nu aflai, iată venii la tine rugându-te să-mi dai puținel ajutor".

Iară el cu bucurie și cu blândețe răspunse: „O frate și prietene, cu adevărat așà este cum zici. Aducându-mi aminte de acea puțină prietenie și dragoste ce ai arătat către mine, eu astăzi cu asupră voiu să o plătesc. Deci, nu te teme, nici te îngrozì, că voiu merge la împăratul mai nainte de tine, și-l voiu rugà pentru tine, de nu te va da pe mâinile vrăjmașilor tăi. Ci îndrăznește și nu te întristà".

Atunci omul acela umilindu-se, grăì cu lacrămi: „O, vai de mine! De ce mă voiu jeluì și mă voiu plânge? De acea deșartă a mea milosârdie și dragoste către acei neaducători aminte și nemulțumitori prieteni, ori de a mea slabă minte și nebunie carea o am arătat către acest adevărat și deaproape prieten?"

Ioasaf primì și acest cuvânt cu mirare și cerù tâlcuire. Atunci Varlaam zise:

— Prietenul cel dintâi este avuția, pentru care de multe ori cade omul în griji și în nevoi și pate multe, iară când vine ceasul de apoi al morții nimic dintr'aceea nu ia cu sine, ci numai rufe de îngropare. Iară al doilea prieten este femeia și feciorii și alte rude și prieteni, către care, dacă se apropie omul, anevoie se deslipește și pentru dânșii își urăște și trupul și sufletul său, iară la ceasul morții niciun folos n'are dela dânșii, fără numai cât îl petrec la mormânt și de acolo degrab se întorc pela casele lor și-și văd de grijile și de nevoile lor. Iară al treilea prieten, cel nebăgat în seamă, este tâlcul faptelor bune, care sunt acestea: credința, nădejdea, dragostea, milostenia, dreptatea, iubirea, de oameni, curăția, ruga și alte bunătăți, care merg înaintea noastră când murim și se duc la Dumnezeu de-l roagă pentru noi să ne mântuească de vrăjmași și de vameșii cei cumpliți, cari ne cer seama în văzduh. Acestea sunt prietenul cel bun, care și puțina noastră facere de bine o ține minte și o plătește cu asupra.

Adaose Varlaam:

— Ascultă și chipul acestei pilde: Auzit-am de o cetate mare ai cărei cetățeni de demult aveau obiceiu de luà pre un om strein și necunoscut, carele nu știà nici obiceiurile, nici legile cetății aceea și puindu-l împărat, făceà totce voià până se împlinià un an. Așà fiind, el mâncà și se veselià fără grijă, părându-i că va fi de veci împărat, pânăce se sculau cetățenii fără de veste asupră-i, de-l desbrăcau de haina împărătească și-l purtau despuiat prin toată cetatea. După ceea îl trimiteau într'un ostrov departe, la închisoare, unde pierià de foame și golătate. Deci, după acel obiceiu vechiu al acestor cetățeni fu pus împărat un om cu chibzuială și înțelepciune, carele aveà grijă și se nevoià cu sufletul cum ar puteà să-și rânduiască bine lucrurile cele pentru dânsul. Și aflând dela un sfetnic înțelept de obiceiul acela și de locul închisorii și cum că preste puțină vreme trebuește să intre și el în ostrovul acela, deschise cămările care le aveà atunci în voia lui spre ce va vrea și luà mulțime de avuție: aur și argint și pietre scumpe

și le trimise înainte prin slugile lui credincioase, în acel ostrov. Deci, împlinindu-se anul, se sculară cetățenii de-l desbrăcară, ca și pe ceice fuseseră împărați mai nainte de dânsul și-l goniră în acel ostrov, unde el locuì, având multă îndestulare și hrană nesfârșită.

Cetatea aceea este această lume deșartă, iară cetățenii sunt duhurile cele rele, stăpânitoare ale lumii acestia, care ne înșală cu puțină dulceață să socotim cele putrede și trecătoare, ca cum ar fi cu noi în veci, iară dulceața lor fără de moarte.

Pentru aceea am venit, ca să-ți arăt ție calea cea bună și nesmintită și să te ridic către cele de veci și să-ți dau sfat să-ți pui acolo toate și să te scot din această lume înșelătoare, pre carea și eu cândva blestemățește o iubiam și mă țineam de dulcețile și podoabele ei, iară după aceea cu ochii minții cei fără de sminteală, că toate sunt trecătoare și până la o vreme și deșarte și niciun folos nu este într'însele. Ci cum fură acoperite cu uitare celece au fost mai nainte, și cinste și împărăție și slava dregătorilor și rânjirile muncitorilor, așà și celece sunt acum de față, în vremile ce vor fi după acestea, pieri-vor sub uitare. Că neamul omenesc n'are așezare statornică în această lume, ci ca porumbul ce fuge de vultur, sau de uliu, de trece din loc în loc și se pune aci pe un copac aci pe altul, ori se ascunde prin crăpăturile pietrelor și prin desișuri, de mărăcini, și nu poate fi nici într'un loc fără de grijă, așà sunt și ceice s'au lipit de frumusețile acestei lumi și se tem ca nu cumva să le piarză.

Acestea toate semuindu-le eu întru a mea judecată, urîi toată vieața mea carea o cheltuisem în lucruri deșarte, iară dacă lepădai din suflet și împinsei în lături nevoința ce aveam către acelea, mi se arătară bunătățile cele adevărate, adică temerea de Dumnezeu și umblarea după poruncile lui. Și-am început a-mi zidì casa sufletului cea căzută și stricată. Așà socotindu-mi lucrurile și dregându-mi sminteala minții mele, auzii cuvintele unui înțelept dascăl strigând: Ieșiți toți ceice pohtiți a vă mântuì și vă deslipiți de deșertăciunea acestei lumi, că chipul ei trece, așà că peste puțin nu va fi. Ieșiți și nu vă întoarceți fără hrana vieții de veac, că depărtată cale veți călătorì, pentru care trebuește să aveți de aici multe bucate. Ci veți sosì la locul cel de veci, carele are două laturi: una o a gătit Dumnezeu celorce-l iubesc și păzesc poruncile lui. Aceea este plină de toate bunătățile și cine se va învrednicì de ea,va trăì întru nestricăciune. Iară a doua este plină de întunerec și de scârbă și de durere, gătită diavolului și îngerilor lui. În aceea vor fi aruncați ceice au iubit mai mult lucrurile acestei vieți, decât cele veșnice.

Glas ca acela auzind eu, și cunoscându-l a fi nemincinos, pusu-mi-am în gând ca să ajung acel lăcaș ce este plin de bunătăți, a căror cunoștință acum în mine puțină este și ca într'o oglindă și în gâcitori și în pilde le văz, iară când va venì ceeace este deplin și voiu sta față către față, atunci voiu cunoaște cum și eu sunt cunoscut. Mulțumesc lui Dumnezeu prin Iisus Christos, Domnul nostru, că legea duhului vieții m'a slobozit de legea păcatului și din moarte și mi-a deschis ochii să văz cum că cugetul trupesc este moartea, iară cugetul duhovnicesc este vieață și pace. Deci, cum cunoscui eu deșertăciunea acestor lucruri de aici, le urîi desăvârșit și așà te sfătuesc și pre tine a face.

Iară Ioasaf zise către bătrân:

— Aceia să-mi spui lămurit: Cum aş puteà trimite acolo comorile mele de aur şi bogăţiile, ca, dacă mă voiu mutà de aici, să aflù dulceaţă neperitoare? Şi în ce chip să urăsc cele de acum şi să iubesc cele veşnice?

Zisa Varlaam:

— Trimiterea bogăţiei la locul cel de veci se face cu mâinile săracilor, cum şi oarecarele dintre prooroci, înţeleptul Daniil, a zis către împăratul Vavilonului: „Drept accea, împărate, să-ţi placă sfatul meu şi să-ţi curăţeşti păcatele cu milostenia şi nedreptăţile cu îndurările către săraci". Şi zise şi Mântuitorul: „Faceţi-vă prieteni din strânsoarea nedreaptă, ca atunci când veţi sărăcì să vă primească în sălaşurile de veci". Deci, aşà vei puteà trimite acolo cu mâinile cerşătorilor, că ce dai lor, Stăpânul îndoit îţi va plătì.

Iară cele de acum vei urî şi cele veşnice vei iubi, dacă, ajutându-ţi Domnul, vei cunoaşte nestatornicia acestei lumi şi luându-ţi ziua bună dela toate, vei venì către celce vor să fie şi lăsând întunerecul umbrii morţii şi urînd lumea şi pre ţiitorul ei, vei alergà către lumina cea neatinsă şi luând crucea la umăr vei merge pre urma lui Christos Dumnezeu, fără de opreală, ca împreună cu dânsul să te veseleşti şi moştean să te arăţi vieţii de veci.

11. Atunci Ioasaf zise bătrânului:

— Mai sunt oare şi alţii ca tine, au numai tu însuţi eşti carele mărturiseşti lucruri ca acestea şi arăţi această vieaţă aşà de uricioasă?

Iară Varlaam răspunse:

— În această ţară a voastră nu ştiu pre nici unul, că slujbaşii tătână-tău cu multe feluri de morţi i-au stârpit şi nevoinţă mare au pus, ca nicicum între voi mărturisire de cunoştinţa lui Dumnezeu să nu se auză, iară într'alte limbi lăudate sunt acestea şi slăvite.

Zise Ioasaf către dânsul:

— Dară tată-meu nimic din acestea să nu se fi învăţat?

Iară bătrânul zise:

— Cu adevărat nimic nu s'a învăţat, căci astupându-şi simţirile de a sa bunăvoe, nu va să primească binele.

Ioasaf zise:

— Mult aş vreà să se înveţe şi el acestea.

Bătrânul răspunse:

— Celece nu sunt cu putinţă oamenilor, sunt cu putinţă lui Dumnezeu. Iară de vei mântuì tu pre tată-tău, vei fi născător celuice te-a născut. Că am auzit de un împărat ce şi-a fost tocmit împărăţia lui foarte bine şi erà blând cu toţi oamenii, iară numai într'un lucru greşià, că nu aveà lumina cunoştinţei lui Dumnezeu, ci erà stăpânit de înşelăciunea idolească. Deci, aveà un sfetnic bun şi cu credinţă în adevăratul Dumnezeu înfrumuseţat, carele erà întristat de păgânătatea împăratului şi vreme cu prilej cercà a-l trage spre bine. Iară într'o noapte zise împăratul către dânsul: „Vino să mergem prin cetate, doară vom vedeà cevà de folos".

Și umblând ei prin cetate, văzură o rază de lumină lucind într'o ferestrue și ducându-se acolo văzură un sălaș ca o peșteră în pământ, în care ședea un om în sărăcia cea mai cumplită, îmbrăcat cu zdrențe. Înaintea lui sta soția lui și amândoi beau vin dintr'o sticlă și cântau și se veseliau. Iară împăratul văzând aceasta, se miră foarte, cum viețuiau așà de vesel niște oameni atât de săraci, și zise către sfetnic:

— Ce minune, o prietene! Că mie și ție vieața noastră, carea strălucește cu atâta slavă, nu ne-a fost așà de cu tihnă, cum veselește și îndulcește săraca și ticăloasa vieață pre acești nebuni.

Iară sfetnicul, aflând vreme ca aceea, zise:

— Dară cum ți se pare traiul acestor oameni, împărate?

Împăratul zise:

— Mai cu scârbă și mai aspru și mai urît decât al tuturor câți am văzut, mi se pare a fi.

Atunci sfetnicul grăì către dânsul și zise așà:

— Să știi, o împărate, că mai rea decât aceasta este socotită vieața noastră de văzătorii vieții de veci și ai bunătăților care covârșesc toată mintea. Casele cele poleite cu aur și ceste haine luminate și alte dulceți trupești mai de puțin preț sunt în ochii celorce văd frumusețile cele nespuse ale sălașelor cerești, celor nefăcute de mâini, decât toată urîciunea și scârnăvia, că ei de hainele cele țesute de Dumnezeu și de cununile cele nevestejitoare, care a gătit Domnul celorce-l iubesc pre el, se împărtășesc. Și în ce chip noi pre acești săraci nebuni a fi îi socotim, așà și noi cari ne înșelăm în această lume și ne îngăduim slavă mincinoasă, suntem vrednici de jale și de lacrămi în ochii celorce gustă acele bunătăți.

Auzind acestea împăratul, ca cum i-s'ar fi uluit mințile, zise:

— Dară cine sunt aceia cari au dobândit vieață mai bună decât noi?

Zise sfetnicul:

— Toți câți au iubit mai mult cele veșnice decât cele vremelnice.

Deci, întrebând împăratul iarăși, ce sunt cele veșnice, zise sfetnicul:

— Veșnice sunt împărăția cea nesfârșită și vieața cea fără de moarte și bogăția carea niciodată nu se schimbă în sărăcie, și bucuria și veselia care nu sunt atinse de grijă și pacea cea necurmată și neturburată de vrajbă și price. Cei cari acestea le vor primì, fericiți vor fi și vieață fără de grijă și fără de osteneală în veci vor viețuì, îndulcindu-se de toate dulcețile și frumusețile împărăției lui Christos, cu carele vor împărăți fără sfârșit.,

Împăratul zise:

— Dară cine este vrednic a se împărtășì de acestea?

Sfetnicul răspunse:

— Toți ceice se țin de calea ce duce acolo, că intrarea este neoprită, numai de o vrea cineva.

Împăratul zise:

— Dară ce este calea ce duce acolo?

Sfetnicul răspunse:

— Este a cunoaște pre unul adevăratul Dumnezeu și pre Iisus Christos, Fiul său cel unul născut și pre sfântul și de viață făcătorul său Duh.

Deci, împăratul, cu înțelepciune împărătească zise către dânsul:

— Dară pentruce te-ai oprit până acum a-mi spune acestea, că mie nu mi se par a fi de lepădat și de nebăgat în seamă, ci adevărate. Iară de este price de dânsele, se cade să cercăm până vom aflà ce este adevărat.

Zis-a sfetnicul:

— Nu doară că am fost coprins de lene, sau am pregetat, de nu ți-am spus acestea, ci m'am temut să nu-ți fac supărare, iară cu totul sunt adevărate și fără nicio price. Deci, de vei porunci robului tău a-ți aduce aminte de acestea, eu voiu slujì poruncii tale.

Zis-a împăratul:

— Nu numai în toate zilele, ci în tot ceasul neîncetat să-mi înnoești aducerea aminte de acestea foarte fierbinte și cu anevoință.

După acestea Varlaam zise:

— Am auzit cum să fi trăit acel împărat după aceea în bună creștinătate și fără turburare în viața aceasta și de fericirea ce va să fie să se fi învrednicit. Așijderea și tătânâ-tu, de-i va aduce cineva aminte de acestea cu prilej, va pricepe, poate, și va cunoaște de câte răutăți este coprins și așà ferindu-se de ele, va alege binele. Că acum orb este, de nu vede lumina cea adevărată și petrece în întunerecul păgânătății.

Iară Ioasaf zise către dânsul:

— Celece sunt pentru tată-meu, Domnul Dumnezeu să le îndrepteze, că el, cum ziseși, toate le poate, iară eu, pentru cuvintele tale cele adevărate, deșertăciunea cestor de aici lucruri cunoscând, socotii să mă lepăd de tot de ele și cealaltă vreme a vieții mele cu tine împreună să o petrec, ca nu cumva pentru ceste trecătoare să cad din dulceața celor ne-trecătoare.

Varlaam îi răspunse:

— De vei tace aceasta, te vei potrivì unui tânăr foarte înțelept, de carele am auzit să fi fost din părinți foarte bogați și slăviți, căruia tatăl său îi logodise o fată mare, de bun neam și bogată și foarte frumoasă. Deci, vorbind tatăl fiului său de nuntă, acesta lepădă însurătoarea ca un lucru fără cale și fugì. Mergând el însă pe o cale, găzduì la casa unui unchiaș sărac, vrând să se odihnească de zăduful zilei. Iară fata unchiașului lucrà dinaintea ușii din mâini, iară din gură binecuvântà pe Dumnezeu. Auzind voinicul acela cântarea fetii, zise:

— O fecioară, ce este această nevoință a ta? Cum tu săracă fiind, mulțumești Dumnezeului tău de niște daruri pe care nu le ai?

Iară ea răspunse către dânsul:

— Dar nu știi că de multe ori o buruiană mică de mari boale izbăvește pre om? Așà și eu, mulțumind lui Dumnezeu de puțin, se face tocmire de cele mari și multe. Deci, săracă fiind, mulțumesc și binecuvintez pre Stăpânul, știind că celace a dat adesea poate da și mai mari. Iară săracă sunt de cele din afară și de celece nu trebuesc, ci mai mult păgubesc, căci de celece sunt bune și de folos, de multe și foarte mari m'am

învrednicit. Că m'am născut dupre chipul lui Durânezeu și m'am învrednicit priceperii lui, și fui mai împodobită decât toate dobitoacele, cu cuvântul, adecă cu graiul și din moarte m'am izbăvit prin mila Dumnezeului nostru și părtașă tainelor lui a mă face m'am învrednicit și ușile raiului mi s'au deschis și intrarea îmi este slobodă, numai de voiu vrea. Drept aceea, de nu voiu aduce această puțină cântare Celuice cu atâtea m'a hărăzit, ce răspuns aș aveà?

Iară tânărul, mirându-se de înțelepciunea ei, chemă pre tată-său și-i zise:

— Dă-mi pre fica ta de soție, că foarte îndrăgii mintea și creștinătatea ei.

Iară unchiașul zise:

— Nu ți se cade a o luà, că este fată de om sărac, iară tu fecior de părinți bogați ești.

Zis-a tânărul:

— Ba cu cu adevărat o voiu luà, numai tu de nu te vei împotrivì până în sfârșit. Că mie mi-a fost logodită o fată de părinți bogați, iară eu n'am voit-o, ci am fugit. Iară pre fica ta o îndrăgii pentru credința ei către Dumnezeu și pentru mintea ei cea chibzuită.

Iară unchiașul zise:

— Nu-mi este cu putință a ți-o da, că tu în casa tătână-tău vrei s'o duci și de sânul meu s'o deslipești, și numai pre ea o am, că una născută este.

Zis-a tânărul:

— Cu voi voiu să fiu și traiul vostru voiu să duc deapururi.

Și așà desbrăcându-se de hainele cele luminate ce aveà cerù dela unchiaș, de se îmbrăcă ca el. Iară unchiașul, ispitindu-l mult și în multe chipuri cercând gândul lui, pricepù că nu coprins de pohta nebuniei îi ceruse fata, ci pentru dragostea creștinătății vroise a petrece în sărăcie. Deci, îl luă de mână și-l băgă în camera lui și-i arătă multă bogăție ce erà acolo și galbeni fără de număr și zise către dânsul:

— Fătul meu, toate acestea le dau ție, devremece pohtiși a fi moștean avuției mele.

Deci, luând acea moștenire, tânărul întrecù și covârșì cu slava lui pre toți slăviții și pre toți bogații pământului.

12. Zis-a Ioasaf către Varlaam:

— Celece ai spus pentru mine mi se par a fi zise. Deci, ce este ispita aceasta cu care încerci a ști mintea mea?

Răspuns-a bătrânul:

— Eu am ispitit și am cunoscut mintea ta cea pricepută și dreptatea sufletului tău. Deaceea plec genuchele mele înaintea Dumnezeului celui slăvit în Troiță, făcătorului tuturor celor văzute și nevăzute, celui veșnic și întru tot puternic și bun și milostiv, ca să lumineze ochii inimii tale și să-ți dea duhul înțelepciunii și al înțelegerii descoperirii lui, ca să știi ce este nădejdea chemării lui și bogăția slavei lui întru sfinți și mărirea puterii lui în noi cari credem, ca împreună cetățean cu sfinții și primit al său să fii.

Iară Ioasaf foarte se umilì în inima sa și zise:

— Acestea toate și eu pohtesc a le ști. Rogu-te dară, spune-mi ce este bogăția slavei lui și mărirea puterii lui?

Zis-a Varlaam:

— Lui Dumnezeu mă rog să te învețe acestea și să toarne în sufletul tău înțelegerea unor lucruri ca acestea, pentrucă la oameni nici într'un chip nu este cu putință a arătà slava și puterea lui, măcar de s'ar adunà toate limbile oamenilor ce au fost odinioară, că a zis sfântul Ioan Evangheliștul: „Pre Dumnezeu nimeni niciodinioară nu l-a văzut. Cel unul născut fiu, care este în sânul Tatălui, acela a spus". Iară slava și mărirea celui nevăzut, cine dintre pământeni ar putea-o ajunge, dacă n'ar descoperi-o el însuși? Și a descoperit-o apostolilor și proorocilor, iară noi din mărturisirea lor și din lucrurile firii, cât putem încăpuì, o pricepem. Că grăește Scriptura: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și tăria vestește facerea mâinilor lui", și „Cele nevăzute ale lui Dumnezeu dela facerea lumii din făpturi înțelegându-se se văd și veșnica lui putere și dumnezeire". Că, dacă vede cineva o casă frumoasă, sau un vas bine tocmit, după ele cunoaște pre ziditorul sau pre meșterul, așà și eu, fiind zidit din celece nu erà și adus la fire, deși nu pot vedeà pre ziditorul și făcătorul meu, dară din cea bine rânduită și minunată a mea tocmire, am ajuns la cunoașterea înțelepciunii lui, nu întocmai cum este ea, ci cum am putut înțelege. Pentrucă nu m'am făcut eu însumi, ci acela m'a zidit cum a vrut, și bântuit și stricat fiind prin păcat, m'a înnoit, prin harul său, cu mai bună înnoire.

Și din celece sunt împrejur mă îndreptez către înțelegerea lucrului celui mare al ziditorului, căci din cea bine rânduită tocmire și pază a toată făptura pricep că toate sunt supuse schimbării și mărturisesc cu glasuri negrăite cum că Dumnezeu cel neschimbat și nezidit le-a făcut, și le ține și le păzește și ferește pururea. Altfel, cum s'ar fi apropiat și ar fi făcut lumea aceste stihii neasemănătoare și protivnice și cum, ar trăì la un loc și nu s'ar desface, de nu le-ar fi îngreunat puterea Celui atotputernic? Și cum ar puteà fi ceva, de n'ar fi vrut el? Sau ce n'ar fi chemat de el, cum ar puteà sta, că corabia fără cârmaciu lesne se înneacă și casa fără de tocmitor se dărâmă, dară lumea, un lucru așà de mare și de frumos și de minunat, cum ar sta de atâta seamă de ani fără o minunată și înțeleaptă purtare de grijă? Că iată cerurile de câți ani sunt și nu s'au mai înnegrit, tăria pământului nu s'a slăbit, izvoarele n'au contenit curgând totdeauna, marea nu s'a umplut, alergarea soarelui și a lunii nu se schimbă și tocmeala zilei și a nopții e aceeași. Din toate acestea se arată nouă mărirea și puterea cea nespusă a lui Dumnezeu, carea este mărturisită de prooroci și de apostoli și nimeni nu poate s'o înțeleagă după vrednicie. Drept aceea și mirându-se de nenumărata bogăție a înțelepciunii lui, apostolul strigă cu mare glas: „O adâncul înțelepciunii și al înțelegerii lui Dumnezeu! Cât sunt de necercate judecățile lui și de neurmate căile lui!"

Iară Ioasaf zise către dânsul:

— O prea înțelepte, pare-mi-se că de ai fi chibzuit vreme multă foarte, ca să dai răspuns întrebărilor noastre, n'ai fi putut grăì mai bine și mai frumos decât cum grăișì. Că mă învățași că Dumnezeu este făcător și țiitor a toate și că slava măririi lui este

neajunsă de cugetele omenești și că alt nimeni n'o poate spune decât acei cărora le va descoperi el însuși. Ci spune-mi, prea fericite, de câți ani ești? Și unde locuești? Și cine împărtășește cu tine această înțelepciune? Că sufletul meu se leagă tare de înțelepciunea ta și nici într'un chip nu voiu să mă despart de tine în toată vremea vieții mele.

Răspuns-a bătrânul:

— Vârsta îmi este de 45 de ani, iară locuința o am în pustiile Senaridului și sunt împreună cu mine mulți nevoitori cari se ostenesc și se învață către calea călătoriei spre Cel de sus.

Zis-a Ioasaf:

— Cum grăești una ca aceasta? Că pari a fi mai mare de 70 de ani? Pentruce oare te faci numai de 45 de ani? Aci mi se pare că nu grăești adevărat.

Iară Varlaam zise către dânsul:

— De întrebi de anii dela nașterea mea, ai dreptate, că sunt mai mare de 70 de ani, dară eu anii ce au fost cheltuiți în deșert nu-i socotesc în numărul vieții. Că, atât cât am trăit fiind cu trupul rob păcatului, omul meu cel dinlăuntru erà mort și anii celor morți niciodată nu se socotesc între anii viilor. Iară de când s'a răstignit lumea mie și eu lumii și m'am desbrăcat de omul cel vechiu, care se strică cu pohtele cele înșelătoare, de atunci trăește în mine Christos. Pre aceștia îi socotesc eu cu dreptate ani de vieață, care 45 sunt.

Zis-a Ioasaf către dânsul:

— De vremece traiul trupesc nu-l socotești în anii vieții, atunci nici moartea care ajunge pre toți oamenii nu se cade, a o numì moarte.

Răspuns-a bătrânul:

— Cu adevărat, cu de această moarte trecătoare nu mă tem și nici nu-i zic moarte. Că de mă va sosì în calea poruncilor lui Christos, nu moarte îmi este, ci mai vârtos trecere din moarte către vieața cea mai bună și mai desăvârșită, carea este ascunsă in Christos. Pentru care lucru a zis apostolul: „Știm că de se va stricà casa noastră, a acestei locuințe, avem dela Dumnezeu casă de veac în cer, nefăcută de mâini". De aceea suspinăm și gemem, pohtind a ne îmbrăcà sus în sălașul nostru din cer. Pentru aceea eu nu mă tem de această moarte trecătoare. Și poți cunoaște aceasta, că eu poruncile cele groaznice ale tătână-tău nebăgându-le în seamă, venii la tine fără de frică. Că de ar ajunge aceasta la știința lui, ca un puternic ce este, m'ar pune la mii de morți. Dară eu mă gândesc la porunca Domnului ce zice: „Nu vă temeți de ceice, ucid trupul, iară sufletul nu-l pot ucide, ci mai vârtos temeți-vă de celce poate pierde și sufletul și trupul în Gheena.

Zis-a Ioasaf:

— Nevoințele pe care le cere înțelepciunea voastră trec peste firea pământenilor, celorce s'au lipit de această vieață. Fericiți sunteți voi cari aveți vrere așà bărbătească. Ci spune-mi, rogu-te: Tu și ceice sunt în pustie cu tine, de unde și ce fel de bucate aveți? Așijderea și îmbrăcămintea, de unde o aveți și în ce chip este?

Răspuns-a Varlaam:

— Hrana ne este din mugurii copacilor și din ierbile ce hrănește pustia, adăpate de roua cerului, pentru care nimeni nu face cu noi războiu. Iară, de aduce cineva pâine spre blagoslovenie, aceea o privim ca cum ar fi trimisă de a lui Dumnezeu purtare de grijă. Iară îmbrăcămintea noastră este dulamă de păr și piei de oae și de capră. Și acelea le purtăm și vara și iarna, că dacă ne îmbrăcăm, nu ni se cade a ne mai desbrăcà pânăce nu se rup de tot. Și așà îndurând zăduful și frigul, așteptăm să ne îmbrăcăm în hainele neputrede ce vor să fie.

Iară Ioasaf zise:

— Dară haina cu care ești îmbrăcat de unde o ai?

Varlaam răspunse:

— Luat-o-am dela un frate credincios, ca să pot pătrunde la tine și să arunc în inima ta sămânța propoveduirii cei dumnezeești și să te scap din robia stăpânitorului acestei lumi. Și iată acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, mi-am împlinit slujba precât mi-a fost puterea și mi se cade să mă duc de unde am venit și să mă îmbrac iară într'al meu.

Iară Ioasaf rugă pre bătrân să-i arate hainele portului călugăresc. Atunci Varlaam se desbrăcă de hainele cu care erà îmbrăcat pre deasupra și-i arătà hainele sale aspre și rupte și pielea neagră și arsura soarelui și lipită pre oase, ca cum ar întinde cineva o piele pre deasupra unor trestii. Și se miră Ioasaf de traiu cu durere și vârtos ca acela și lăcrămând, zise către bătrân:

— De vremece ai venit să mă slobozești din robia diavolului, pune sfârșit facerii tale de bine, de-mi scoate sufletul din temniță și ia-mă cu tine, ca să primesc pecetea mântuitorului botez și să fiu tovarăș vieții tale cei mai presus de fire.

Iară Varlaam zise către dânsul:

— Un bogat oarecarele aveà un puiu de căprioară. Deci, dacă crescù el, dorià pustia, căci trăgeà spre traiul firii lui. Și așà ieșind el odată, află o cireadă de căprioare păscând și păștea și el aproape de dânsele lângă sat, iară seara se întorceà la curte. Altădată, amestecându-se cu căprioarele sălbatece, se duse mai departe să pască, iar slugile, încălecând pre cai, alergară după dânsele și prinseră puiul și-l aduseră acasă și nu-l mai lăsară să iasă, iară pre cele sălbatece le răniră și le uciseră. Așà mă tem că se va întâmplà și soților mei, de vei merge după mine, și tatăl tău va luà osânda de veci. Ci așà este voia Domnulu către tine, ca să primești acum pecetea sfântului botez și să stai aici pre loc, țiindu-te de toată credința și de împlinirea poruncilor. Și de va vrea Dumnezeu, vei venì mai târziu să petreci împreună cu noi cealaltă vreme a vieții tale, iară de nu, vom fi împreună și nedespărțiți în vieața ce va să fie.

Iară Ioasaf, lăcrămând, zise:

— Dacă place Domnului așà, facă-se voia lui. De acum dară mă săvârșește cu sfântul botez și ia dela mine bani și haine și hrană pentru tine și soții tăi și întorcându-te în pustie, rugați-vă pentru mine, ca să nu cad din nădejdea mea.

Iară Varlaam zise:

— A luà peceteà lui Christos, nici într'un chip nu este opreală, ci gătește-te, iară de bani și de haine și de hrană eu și soții mei n'avem lipsă, că cel mai sărac dintre noi

mai bogat este decât tine, că are comoară de mult preț în cer și s'a îmbrăcat în Christos ca în haina spăseniei și hrană le este postul, iară aurul și îmbrăcămintea și bucatele ce vrei să dai lor, împarte-le săracilor și-ți vei agonisì comoară nefurată.

13. Asemenea învățături și cuvinte de mântuire grăind Varlaam către feciorul împăratului, îl gătià spre dumnezeescul botez cu post și cu rugăciune în multe zile. Deci în ziua, când vrea să-l boteze, îl învață mărturisirea credinței care s-a așezat la soborul din Nikeia și i-o lămurì cu multe pilde și-l îndemnă ca nici într'un chip să nu se lepede, sau să se îndepărteze de ea, și după aceea îl boteză în numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt, într'un heleșteiaș ce erà în grădină. Și venì preste dânsul darul Duhului Sfânt și intrând în camera lui de odihnă, isprăvì acolo jertfa cea fără de sânge și-i dete curatele lui Christos taine. Și se bucură cu duhul, dând slavă lui Dumnezeu.

Iară dupăce-l boteză și-l împărtășì, îl învață iarăși cu deamănuntul cum trebue să se păzească cu totul nespurcat și nevinovat și să se înstreineze de toată pohta și deșertăciunea și să sporească, în credință și în gândurile și faptele cele bune, urmând dreptatea, blândețea, pacea, răbdarea și dragostea. Și i-a spus lui despre rugăciune, cum și în ce fel trebue să se facă și care este puterea ei și că prin ea se dobândește darul Domnului nostru Iisus Christos și dragostea lui Dumnezeu Tatălui și împărtășirea Duhului Sfânt.

Acestea săvârșind bătrânul, se duse la gazdă, iară slugile tânărului și dascălii lui, văzând deasa venire a bătrânului în palat, se mirau și unul carele erà mai mare preste ceilalți și fusese pus de împăratul preste curtea fiului său, pentru credința și mintea lui bună, cu numele Zardan, zise către feciorul împăratului:

— Doamne, știi câtă frică și groază a tâtână-tău este asupra mea și câtă credință am la dânsul și că mi-a poruncit să slujesc ție. Deci, acum văzând pre acest om strein vorbind cu tine adeseaori, mă tem ca nu cumva să fie de legea creștinească, pentru care foarte apasă tată-tău cu vrăjmășie, și mă voiu aflà vinovat judecății cei purtătoare de moarte. Ci sau spune împăratului de el, sau te părăsește de a mai vorbì cu el, iară de nu, gonește-mă dela fața ta și cere dela împăratul pre altcineva să-ți slujească.

Iară, feciorul împăratului zise către dânsul:

— Zardane, mai întâi să facem aceasta: Ascunde-te după perdea și ascultă vorbele lui și după aceea îți voiu spune ce să faci.

Iară sluga făcù așà cum îi zise stăpânul și tânărul zise către bătrân:

— Întărește-mi dumnezeeasca învățătură, ca să se sădească mai adânc în inima mea.

Deci Varlaam îi grăì multe de Dumnezeu și de creștinătate, și cum se cade a iubì pre Dumnezeu și a păzi poruncile lui și de păcat și de grija ce Dumnezeu poartă pentru mântuirea noastră și de întruparea Domnului și de bunătățile de care ne-am învrednicit prin moartea și învierea sa și de judecata de apoi și de deșertăciunea acestei lumi și de multe altele, cum știà el a grăì ca unul ce aveà pre buze Sfânta Scriptură.

Și dupăce plecă Varlaam, zise feciorul împăratului către Zardan:

— Auzișì ce grăește acest semănător de cuvinte, ispitindu-mă a mă lepădà de dulcețile vieții și a slujì la Dumnezeu strein?

Iară Zardan zise:

— O împărate! vrei să ispitești pre robul tău, că știu eu bine că au intrat adânc în inima ta cuvintele acestui om, că de n'ar fi așà, n'ai vorbì cu dânsul atât de des. Ci el pre legea creștinească o mărturisește, dară cu ce voiu răspunde împăratului, tătânătău, că am slobozit pre acest om să intre la tine?

Zis-a feciorul împăratului către dânsul:

— Socotit-am că plată mai vrednică pentru binele tău către mine nu puteà să fie alta, fără numai să auzi pre bătrânul și să înțelegi din cuvântul lui cine este Ziditorul tău și așà să lași întunerecul și să alergi către lumină. Dară cum văd m'a mințit nădejdea mea. Iară împăratului să nu spui nimic de acestea până la vremea ce se va cădeà a-i spune.

Iară a doua zi, viind Varlaam, vorbià de ducere. Iară Ioasaf, neputând răbdà a se despărțì de dânsul, se întristă și vărsă lacrămi amare, dară temându-se să nu dea Zardan de știre împăratului, grăì către el:

— Tatăl meu cel sufletesc și învățător ales și tocmitor a tot binele meu, de vremece vrei să te duci la locul repaosului duhovnicesc, de acum nu mai cutez să te opresc. Ci mergi în paza lui Dumnezeu, iară pre nemernicul de mine pururea mă pomenește întru rugăciunile tale. Și voì să-i dea bani și haine și bucate pentru sine, dară bătrânul nu primì, iară tânărul îl rugă să primească măcar o haină în schimbul vestmântului călugăresc de păr, pre care să i-l lase lui. Iară Varlaam se învoì la aceasta numai dupăce primì o haină veche și ruptă și fără de preț.

Și vorbiră încă multe cuvinte duhovnicești, Varlaam mângâind și întărind pre feciorul împăratului, iară când fu să plece, ridicându-și mâinile spre cer, zise: „Dumnezeule, Tatăl Domnului nostru Iisus Christos, carele toate ai făcut și pre om nu l-ai lăsat să umble în calea rătăcirii lui, ci l-ai întors și l-ai răscumpărat prin scumpul sânge al Fiului tău, pre tine dară strig și pre unul născutul tău Fiu și pre Sfântul Duh, caută spre această oae cuvântătoare a ta, adusă de mine nevrednicul întru jertfă ție și-i luminează sufletul cu puterea și cu darul tău. Întărește această vie pre carea a sădit-o dreapta ta și dă să facă roada dreptății. Ajută-i să facă voia ta și darul tău nu-l luà dela dânsa, învrednicind-o să fie moștean bunătăților celor veșnice, că binecuvântat ești și prea slăvit în veci. Amin".

Acestea zicând, se întoarse de-l sărută și ieșì din palat, mulțumind lui Dumnezeu că a îndreptat calea lui spre bine.

14. Iară Ioasaf, după purcederea lui Varlaam, se dete spre rugă îndelungată și cu osârdie, și spre ajun și trăià în curăția sufletului și-a trupului. Iară Zardan, dacă văzù trăiul acesta, se umplù de scârbă și-și rănì sufletul de griji și merse de spuse împăratului toate câte se petrecuseră și cum înduplecase Varlaam pre fecioru-său către credința creștinilor.

Când auzì împăratul acestea, se umplù de mânie și numai cât nu înțepenì și înlemnì ca un mort și într'acel ceas chemă pre vizirul său Varahia, carele erà mai dintâi la sfaturile cele de taină și om vestit întru meșteșugul cetirii de stele, și-i spuse lui toate cu deamăruntul. Iară Varahia zise:

— O împărate, nu fii turburat și întristat, că nu este lucru fără nădejde a întoarce iarăși pre Domnul, fiul tău, dela învățătura acelui înșelător.

Aceste cuvinte aduseră mângâere în inima împăratului. Și adaose Varahia:

— Împărate, mai întâi aceasta, să facem: Să grăbim a prinde pre Varlaam, pre carele îl vom face ori cu cuvinte plecate, ori cu multe feluri de munci, să mărturisească minciunile și înșelăciunile ce a grăit, de-a amăgit pre fiul tău, Domnul meu, a nu se ținea de învățăturile părinților. Iară de nu-l vom prinde, știu pre un bătrân pustnic, cu numele Nahor, carele seamănă cu Varlaam, de nu-l poți deosebì. Acesta este de legea noastră și mi-a fost mie dascăl. Deci, mă voiu duce la el și-i voiu spune, ca să zică, cum că fel este Varlaam și că a fost prins de slujitorii tăi și va sta la price cu popii noștri, apărând el rătăcirea creștinilor, și se va lăsà să fie biruit de ai noștri. Așà vom întoarce inima feciorului tău întru scârbă asupra lui Varlaam și se va părăsì de înșelăciunea lui și se va închinà iarăși dumnezeilor noștri.

Iară împăratul se veseli de aceste cuvinte și grăbì să prinză pre Varlaam, întărind toate ieșirile cu streji și cu pază și gonind el însuș pre cal pre o cale ce o știà mai bine decât toți. Însă, după șase zile, trudindu-se în zadar, descălecă la o curte împărătească ce erà la sat, așteptând acolo pre Varahia, pre carele-l trimesese cu oștași mulți călări până la pustia Senaritului. Dară pre Varlaam nu află, și nimeni nu-i spusese despre el cuvânt unde s'ar găsì, ceeace umplù de turbare inima lui Varahia și-l făcù de se pornì împotriva pustnicilor, pre cari-i ocărî și-i înfricoșă în zadar. Și pre unii din ei îi ferecă și-i duse la împăratul, că doară lui îi vor spune de Varlaam. Și se mânie pre ei și împăratul și poruncì să-i pună la munci grele. Atunci muncitorii fără de milă le traseră limbile din gură cu: cleștele și le retezară, și ochii cu undițe de fier îi scoaseră și mâinile și picioarele întinzându-le, le tăiară. Iară fericiții aceia, ca cum ar fi fost chemați la bucate, așà de grab se apropiau către munci, îndemnându-se unul pre altul, până-și dederă sufletul Domnului.

Deci sfârșindu-se acestia creștinește, zise împăratul către Varahia, să aducă la îndeplinire al doilea sfat și să cheme iute pre Nahor.

Iară Varâhia se duse singur, noaptea, târziu, la Nahor, în pustie, unile se zăbovià el cu meșteșugul vrăjitoriei. Și dacă îi spuse toate câte a sfătuit, venì a doua zi dis de dimineață la împăratul și-i cerù iară călărași, făcându-se a ieșì spre căutarea lui Varlaam.

Deci, ieșind el în pustie, văzù pre un om, pre carele, îl prinse și-l întrebă: Cine ești și de ce lege ești și cum îți este numele? Iară el răspunse că este creștin și că-l chiamă Varlaam.

Iară Varahia se făcù că se umple de bucurie și-l duse la împăratul. Și zise împăratul întru auzul celorce stau înaintea lui:

— Tu ești Varlaam, lucrătorul cel drăcesc?

Iară el răspunse:

— Lucrător al lui Dumnezeu sunt, iară nu drăcesc. Ci nu mă grăì de rău, nici mă hulì, că ești dator a-mi mulțumì cu mult har, că am învățat pre fiul tău creștinătate și l-am mântuit de toată înșelăciunea și l-am adus către Dumnezeul cel adevărat și către

facerea bunătăților.

Iară împăratul făcându-se că se mânie, zise:

— Cade-se fără de întrebare să te dau morții. Ci iată rabd vederea ta pentru milostivirea ce este în mine, pânăce vom cercà lucrurile tale. Deci, de te vei plecà mie, învrednici-te-vei de mila mea, iară de nu, rău vei pierì.

Așà zicând, îl dete pre mâna Varahiei, să-l păzească, iară el merse la curtea lui.

Și merse vestea peste tot locul, că a prins pre Varlaam, care veste, dacă o auzì feciorul împăratului, rău îl durù în suflet și plânse cu jale și rugă cu osârdie pre Dumnezeu să vie într'ajutor bătrânului. Și prea bunul Dumnezeu, carele cunoaște pre ceice se tem de dânsul, descoperì tânărului în vis tot adevărul și puse într'însul tărie către nevoința creștinătății.

Deci, după două zile venì împăratul la curtea fiului său și când îi ieșì acesta întru întâmpinare nu-l sărută, cum îi erà obiceiul, ci se arătă mânios și mâhnit și zise către fecior:

— Ce veste'a intrat în urechile mele, fătul meu, de-mi glodește sufletul cu întristăciune. Că nu cred să se fi umplut vreodată cuiva dintre oameni inima de atâta bucurie cum s'a umplut mie la nașterea ta și iară socotesc să nu fi fost cineva așà de scârbit de fiul său, cum ai făcut tu mie acum, de ți-ai bătut joc de căruntețele mele și ai luat lumina din ochii mei și ai tăiat tăria vinelor mele. Că te făcuși spre bucurie vrăjmașilor mei, cu mintea ta cea neînvățată și cu chibzuiala ta cea copilărească, urmând cuvintelor înșelătoare și lăsând cinstea dumnezeilor noștri și slujind la Dumnezeu strein. Dară, pentruce făcuși aceasta, o fătul meu pre carele nădăjduiam a-te aveà toiag și întărire bătrânețelor mele și a-te lăsà vrednic moștean împărăției mele? Ci-te arătași mie ca un vrăjmaș și pismaș. Se cădeà ție să urmezi mai vârtos poruncile mele, decât să asculți cuvintele nebunești ale acelui bătrân înșelător și mincinos, carele ți-a pus vieața cea amară în locul celei dulci. Și cum nu te temuși de mânia marilor dumnezei, pre cari nebăgându-i în seamă și ocărându-i, te-ai alipit Celui răstignit, căruia slujesc cei cu nădejdi deșarte, cari povestesc basme de altă vieață și bârfesc de scularea, trupurilor celor moarte și alte multe minciuni spre amăgirea celor fără de minte. Ci, acum, prea iubitul meu fiu, întoarce-te și tămâiază milostivilor dumnezei, rugând cu jertfă și cu prinoase, ca să-ți dea iertare greșalelor, că sunt puternici a face bine și a muncì.

Acestea și multe altele ca acestea grăì împăratul, hulind credința creștinească și mărind pre cea idolească, iară tânărul, umplându-se de râvnă, zise:

— Doamne, de ce am primit nu mă lepăd. Că am fugit de întunerec și am ajuns la lumină și am părăsit înșelăciunea și m'am apropiat de adevăr și m'am lepădat de draci și m'am făgăduit lui Christos, Fiul lui Dumnezeu, carele a venit pre pământ și a luat trup din Sfânta Fecioara Maria, ca să ne scoată pre noi din robia păcatului și să ne deschidă ușa cerului și să ne dea bunătăți mai mari decât graiul și decât auzul. Că acela este închinat cu Tatăl și cu Duhul Sfânt și este ziditorul tuturor celor văzute și nevăzute și ține toate și le păzește și tuturor celorce sunt le poartă de grijă și este dulceață și vieață și lumină tuturor.

Deci, a lăsà pre un Dumnezeu puternic ca acesta și a slujì dracilor celor necurați și a da cinste idolilor celor muți și surzi, aceasta, o tată, mare nechibzuială ar fi. Căci când a auzit cineva dela ei graiu, sau au dar răspuns măcar cât de puțin celorce se roagă lor, sau când s'au mișcat ei din loc, sau au arătat simțire omenească? Mă bucur dară că m'am slobozit din robia lor și m'am întors dela întunerec la lumină. Dară mă și întristez, că tu, Domnul și tatăl meu, nu te făcuși părtaș la niște bunătăți ca acestea. Însă am rugat pre Dumnezeu neîncetat să te tragă către dânsul și am nădejde tare că, ruga mea nu va fi în zadar.

Acestea auzind împăratul, fu coprins de mânie și scrâșnind din dinți, zise:

— De toate aceste răutăți ce-mi faci acum nimeni altul nu este vinovat fără numai eu însumi, că ți-am făcut ceeace nimeni n'a făcut feciorilor săi, răsfățându-te preste măsură, pentru care turbezi asupra capului meu. Că cu dreptate au grăit cetitorii de stele la nașterea ta, cum că vei fi rău și foarte hiclean, semeț și neplecat părinților. Ci de vei lepădà sfatul meu, fi-ți-voiu vrăjmaș și lucruri de acestea îți voiu face, care nici vrăjmașilor săi nu le face nimeni.

Iară el îndată zise:

— Împărate, pentruce te-ai ațâțat spre mânie? Au căci m'am învrednicit eu de bunătăți ca acestea, tu te scârbești? Dară ce tată s'a arătat vreodată pismaș pe norocul fiului său, sau un tată ca acela nu se va chemà vrăjmaș? Deci, și eu de acum nu te voiu mai chemà tată, ci voiu fugì de tine ca de un șarpe, dacă voiu vedeà că pismuești mântuirea mea și vei să mă împingi în periciune cu mână silnică. Să știi însă, că de mă vei nevoì și muncì, cum ai zis, nimic nu vei dobândì. Că mai ușor ți-ar fi a merge pre urma vulturului și a zburà prin văzduh, decât a întoarce credința mea întru Christos. Ci înțelege, o împărate și tatăl meu, și-ți scutură de pre ochii minții tot beteșugul și negura și caută de vezi lumina Dumnezeului meu, carea luminează pre toți, ca să fii și tu odată luminat cu acea prea dulce lumină.

Atunci fu coprins împăratul de mirare și de mânie. De mirare pentru mintea cea înțeleaptă a coconului și pentru nebiruitele lui cuvinte, și de mânie, căci nesocotià sfatul său și pre dumnezeii lui hulià. Și sculându-se mânios și ducându-se, zise:

— Mai bine ar fi fost de nu te-ai fi născut, dacă a fost să fii așà hulitor dumnezeilor și desbrăcat de dragostea părintească.

15. Iară dupăce a plecat împăratul, fecioru-său a intrat în cămara sa și s'a rugat cu fierbințeală lui Dumnezeu, ca să-i ajute lui să nu slăbească în credință și rugându-se, de el, i-s'a umplut inima de mângâere dumnezeească și a căpătat multă îndrăzneală.

Iară Varahia dede sfat împăratului ca mai bine să ia pre fecioru-său cu vorbe dulci și plăcute, ca doară așà mai ușor îl va trage pre el spre dânșii.

Deci, a doua zi de dimineață venì împăratul către fiul său și-l coprinse în brațe și-l sărută și-i zise cu blândețe:

— Prea iubitul meu fiu, cinstește căruntețele tătână-tău și ascultà rugăciunile mele, de vino să jertfești dumnezeilor, că așà vei avea blagoslovenia lor și lungime de zile și cinste, iară mie toată vieața îmi vei fi drag și tuturor oamenilor cinstit și lăudat. Că și în cuvintele cele de învățătură lăudat lucru este a ascultà pre părinte și mai vârtos

pre acela carele învață spre dragostea și cinstirea dumnezeilor.

Iară de ți se pare că de bună voie m'am ferit de calea cea bună și am umblat pre cea rea și am voit mai mult moartea decât vieața, să știi că ești rătăcit de tot dela chibzuiala cea dreaptă. Că nu vezi câte pătimesc eu la oștire împotriva vrăjmașilor sau zăbovindu-mă într'alte lucruri ce sunt spre binele oamenilor țării? Că umblu flămând și însetat și pre jos. Iară bogăția întru nimic o socotesc, căci cu necruțătoare mână dând, se deșartă de tot vistieriile, zidind case dumnezeilor și înfrumusețându-le cu toate podoabele. Deci dară, fătul meu, atâtea răbdând eu, socotești că de aș ști că legea galileenilor este mai bună decât a noastră, n'aș primi-o, ca să mă spăsesc? Iară din neștiința să nu socotești că o fac, căci câte nopți am petrecut în nedormire, când mi se puneà înainte vreo întrebare, măcar de nu erà de prea mare treabă, la care aveam să dau răspuns. Deci, dacă lucrurile mici și trecătoare nu le-am avut întru nebăgare de seamă, ci le-am socotit toate cu nevoință și le-am chibzuit pre amăruntul, ca să fie spre folosul lor, încât mi se pare că în toată lumea, câtă este sub soare, nimeni altul nu este ca mine vestit în înțelegerea celor ascunse și acoperite lucruri, cum aș fi putut aveà în negrijă și întru nebăgare de seamă cele dumnezeești? Cum nu m'aș zăbovì cu toată nevoința și cu toată puterea și cu tot sufletul și cu toată mintea, ca să aflu cele adevărate? Și am cercetat cu deadinsul am petrecut în aceste lucruri multe nopți și pre mulți filosofi am chemat la sfat și am vorbit cu mulți din cei ce se chiamă creștini și am aflat că altă credință și altă lege nu este mai bună ca aceasta întru carea umblăm noi, slujind marilor dumnezei, săturându-ne de dulceața și veselia acestei vieți, pre carea începătorii galileenilor nebunește o lepădară, în nădejdea altei vieți nevăzute și neadevărate.

Prea iubitul meu fiu, pleacă-te dar tatălui tău, carele a aflat binele cu cercare adevărată și dreaptă, că lucru bun este a ascultà de tată și a se plecà lui întru toate, iară a mânià pre tată lucru de piericiune și de blestem este și ceice au făcut așà, rău au pătimit și au pierit. Ci tu fă cele bune ce plac celuice te-a născut și vei nemerì toate bunătățile și vei fi moștean blagosloveniei și împărăției mele.

Iară cel cu mare înțelepciune și cu adevărat de bun rod tânăr, auzind cuvintele cele cu măestrie ale tătână-său și cum meșteșugește a plecà pre dumnezeescul lui suflet și a-l împiedicà de către cununa cei erà pusă înainte, zise:

— A se plecà părintelui și a ascultà poruncile lui și a-i slujì cu dragoste. Celace este tuturor stăpân ne învață, sădind întru noi această dragoste a firii. Iară când aduce dragostea de părinte nevoie de pieire sufletului și-l depărtează dela Celace l-a făcut, acea dragoste ne este poruncit de tot să o tăcem și nici într'un chip să nu ascultăm de ceice ne despart de Dumnezeu, ci să fugim de ei, măcar de me'ar fi tată. Că zice Domnul: „Celace iubește pre tată-său, sau pre mamă-sa mai vârtos decât pre mine, nu este vrednic de mine".

Drept aceea nu mai face trudă nici mie nici ție, ci ascultă și să slujim amândoi Dumnezeului celui adevărat, că idolii pre cari tu acum cinstești, lucruri de mâini omenești sunt, lipsiți de suflare și muți și nimic altceva nu tocmesc celorce-i cinstesc fără numai pieire și muncă de veci.

Iară de nu vei face aceasta, fă ce-ți este voia cu mine, că sunt rob lui Christos și, precum am zis, nici cu momeli nici cu munci nu mă voiu lepădà de dragostea lui.

Iară pentru ceeace ziseși, cumcă nici de bună voie faci rău, nici din neștiință greșești binele, ci cu multă trudă și cercare să fi cunoscut adevărul, te întreb: să fie oare cu adevărat bine a slujì idolilor și a te tăvălì în toate pohtele și desmierdările trupești? Ci mai vârtos să știi, că atâta faci de rău cât nu pociu să povestesc, că te-a coprins negura necunoștinței și ești ca cum ai umblà pipăind prin întunerec, nevăzând nimic, măcar cât de puțină rază de lumină. Iată eu știu adevărul și-ți dau sfat să știi și tu că ceeace ai sfătuit nu este așà: Că pre ceice-i cinstești tu, nu sunt dumnezei, ci idoli spurcați, nici vieața căreea îi zici dulce și plină de frumusețe și bucurie, nu este așà, ci numai, puțină vreme îndulcește, iară apoi mai amară decât fierea este și amăgitoare. Iară nemincinoase și neschimbate, fără sfârșit și nesupuse putrezirii sunt numai bunătățile cele făgăduire de Stăpânul meu, pre care tu le-ai numit nădejdi ale vieții cei nevăzute. Și mărirea slavei și a frumuseților și a bucuriei cei nespuse a acelei vieți nu este cuvânt care să le poată arătà. Că iată toți murim, cum tu însuți vezi, dară nu rămânem în mormânt, ci vom să ne sculăm, când va venì Domnul Christos întru slava sa, ca să judece viii și morții. Că va bucinà unul din mai marii îngerilor, în trâmbița lui Dumnezeu, iară pământul crăpând, va da afară trupurile oamenilor și vor sta toți într'o clipeală de ochi înaintea judecății Celui fără de moarte și-și vor da seama de totce au făcut. Atunci drepții se vor împărtășì de slavă, pre carea în ce chip ți-aș spune-o? Că de voiu asemăna-o cu lumina soarelui, mai luminoasă este și mai frumoasă. De voiu potrivi-o fulgerului, mai strălucitoare este. Ci nimic nu voiu puteà zice să se potrivească cu acea lumină, că „ceeace ochiul n'a văzut și urechea n'a auzit și la inima omului nu s'a suit, aceea a gătit Domnul celorce-l iubesc pre dânsul". Iară ceice s'au lepădat de Dumnezeul adevărat și n'au cinstit pre Ziditorul a toate ci au slujit idolilor celor muți și surzi și au iubit dulcețile ceștii vieți deșarte, vor sta goli și rușinați de toate păcatele câte au făcut cu cuvântul, sau cu fapta, sau cu gândul și vor fi osândiți în matca focului și în întunerecul cel dinafară, în plânsete și în scrâșnirea dinților. Aceasta va fi soarta lor.

Crezi dară că aș fi eu atâta de nechibzuit și atâta fără de minte, ca să nu voesc a răbdà mii de morți de acestea trecătoare numai să mă izbăvesc de moartea cea de veci și să moștenesc vieața cea fericită și nepieritoare și să fiu luminat de lumina fericitei și de vieață făcătoarei Treimi? Să nu fie!

16. Auzind împăratul aceste graiuri și văzând că nu poate plecà pre cocon nici cu măestria cuvintelor, nici cu îngrozirea morții, se miră de înțelepciunea cuvintelor lui și-l vădià gândul că adevărat grăește, dară erà robit de năravul ce se întărise într'însul cu pohte rele, de care erà ținut ca cu niște zăbale și ca cu un frâu, de nu puteà să caute către lumina adevărului. Drept aceea, se gândì să, pună în lucrare sfatul ce-i dedese Varahia, și zise către cocon:

— Cade-ți-se, fătul meu, să te supui poruncilor mele, dară, de vremece ești așà de vârtos și neplecat, să nu ne mai pricim în deșert, ci să dăm loc adeverinței. Deci, voiu strânge sobor mare și voiu chemà pre ai noștri pre toți și pre galileeni și se vor pricì

înțelepții marilor dumnezei cu înșelătorul Varlaam. Și de veți biruì voi cu Varlaam al vostru, veți luà dela Dumnezeul vostru cele pentru care vă nevoiți, iară de vă vom birui noi, atunci vă veți supune poruncilor mele.

Iară tânărul, știind, din arătarea lui Dumnezeu în vis, sfatul cel înșelător al împăratului, zise:

— Cum ai rânduit, așà să fie.

Atunci a trimis împăratul cărți pretutindenea și pristavi strigând prin toate cetățile și satele, ca să se adune toți creștinii, fără teamă că vor pățì cevà, la întrebarea ce va fi între mai marele și învățătorul lor Varlaam și între dascălii și popii idolești și înțelepții haldeești și indienești și cu vrăjitorii și descântătorii și fermecătorii. Și se strânse mulțime multă de apărători ai spurcăciunii idolești, iară într'ajutorul creștinilor erà numai Nahor, care-și zicea a fi Varlaam.

Deci, dacă se adunară toți, șezù împăratul pre jelț înalt și zise ritorilor și înțelepților lui:

— Iată este înaintea voastră nevoință mare să faceți din două lucruri unul: Sau să întăriți legea noastră, biruind pre înșelătorul Varlaam și să luați dela noi slavă mare și cununi de biruință, sau să fiți omorîți cu rușine și pomenirea voastră să piară de pre pământ și trupurile voastre să fie date gadinilor și feciorii voștri să fie făcuți robi nerescumpărați, de vă va biruì pre voi Varlaam.

Către acestea zise și fiu-său:

— „Drept ai judecat, o împărate", și întorcându-se către Nahor, carele se făcea a fi Valaam grăì: „Știi, Varlaame, în ce slavă și desmierdăciune m'ai aflat, iară tu m'ai făcut de m'am deslipit de legea și de dumnezeii părinților mei și să slujesc altui Dumnezeu necunoscut și de pohte și de plăceri să mă părăsesc și cu multe nevoințe să-mi chinuesc trupul și pre tatăl și Domnul meu să mâniiu. Deci, acum să te socotești că stai în cumpănă, că de vei biruì în războiul ce-ți stă înainte, vei fi slăvit cum n'a fost nimeni mai nainte și arătător adevărului te vei chemà și eu voiu trăì în învățăturile tale și voiu slujì lui Christos până la ieșirea sufletului meu. Iară de vei fi biruit și înșelător te vei adeveri, eu însumi voiu izbândì ocara mea, că mă voiu pune cu picioarele pre pieptul tău și-ți voiu smulge limba din gură și inima din piept și le voiu da câinilor să le mănânce, dimpreună cu stârvul tău, ca să se învețe cu tine toți să nu mai înșele feciorii împărătești,

Iară Nahor, dacă auzì aceste cuvinte, foarte se scârbì, văzând că a căzut în groapa carea însuși o săpase și s'a prins în cursa pre carea însuși o întinsese. Căci cugetă întru sine: „De voiu biruì pre ritorii păgânești, mă va ucide împăratul, pentrucă nu m'am ținut de tocmeala făcută cu Varahia, iară de mă voiu lăsà biruit, mă va ucide feciorul împăratului, pentrucă dându-mă drept Varlaam, va zice că l-am amăgit cu învățături mincinoase. Deci, ce voiu face?" Și gândind el, socotì că mai bine îi va fi lui, să se lipească de feciorul împăratului și să întărească lucrurile lui. Iară gândul acesta nu fu dela el, ci al rânduelii dumnezeești, ca să se vădească amăgirea slujirii idolești.

Deci, începându-se pricirea, grăì către Nahor, unul dintre ritori, carele erà mai învățat cât toți:

— Tu ești Varlaam, carele ocărăști fără de rușine pre dumnezeii noștri și pre feciorul cel drag al împăratului a se închinà Celui răstignit ai amăgit?

Iară Nahor răspunse:

— Așà este. Eu sunt Varlaam, carele pre mincinoșii voștri dumnezei ocărăsc, pre cum ziseseși, iară pre feciorul împăratului nu l-am învăluit cu amăgiri, ci l-am izbăvit de amăgire și l-am apropiat de Dumnezeul cel adevărat.

Zis-a ritorul:

— Bărbații cei mari și înțelepți chiamă pre acești dumnezei prea înalți și nemuritori și toți împărații pământului se închină lor și-i cinstesc. Dară tu cum îți ridici glasul împotrivă și îndrăznești a-i huli? Și ce arătare ai, să nu fie aceștia dumnezei, ci Cel răstignit?

Iară Nahor făcù semn cu mâna norodului să tacă și începù a grăì așà:

— Eu, împărate, cu a lui Dumnezeu purtare de grijă am venit în lume și văzând cerul și pământul, marea și soarele și luna și stelele, m'am mirat de frumusețea lor. Și văzând că lumea și toate câte sunt într'însa se clătesc, cunoscui să fie Dumnezeu celace ține și clătește. Căci celce clătește este mai tare decât ce se clătește și celce ține mai tare decât ce este ținut. Ci eu zic că Dumnezeu este celce a tocmit toate și le ține. Acela este fără de început și fără de moarte și mai presus de patimi și nimic nu-i trebuește: nici jertfe, nici altare, nici nimic din câte sunt văzute.

Acestea grăind eu pentru Dumnezeu cât pociu încăpui să grăesc de dânsul, ian să venim la neamul omenesc, ca să vedem cine ține adevărul și cine înșelăciunea? Că arătat este, o împărate, că în această lume trei neamuri sunt: *jidovii*, pre cari-i chemați voi închinători de Dumnezeu și *creștinii* și *limbile*, care cinstesc dumnezei mulți și acestea se împart în trei: *haldei*, *elini* și *eghipteni*.

Deci să vedem cari din aceștia țin adeverința și cari se înșală.

Haldeii, necunoscând pre Dumnezeu, rătăciră după făpturi și începură a cinstì mai vârtos pre făptură decât pre celce o a făcut. Acestora le făcură chipuri și le puseră nume: Chipul cerului, chipul pământului, al mării, al soarelui, al lunii și al altor făpturi. Și le închid în casă, de li se închină și, chemându-i dumnezei, îi păzesc cu băgare de seamă să nu cumva să-i fure furii. Și nu pricepură că celce păzește este mai mare decât ce este păzit. Că dacă nu sunt dumnezeii lor puternici de a-se păzì pre ei însiși, dară altora cum vor ajutà?

Deci, cu mare înșelăciune s'au înșelat haldeii, cinstind idoli morți. Și mă mir, cum nu cunoscură înțelepți lor că acelea făpturi trecătoare sunt, iară nu dumnezei! Și dacă nu sunt dumnezei făpturile, dară idolii, adică chipurile făcute în cinstea lor, cum să poată fi dumnezei?

Ci să venim la făpturi, ca să arătăm de dânsele cum că nu sunt dumnezei, ci lucruri schimbătoare, făcute din ceeace n'a fost, cu porunca Celuice este neschimbat și nevăzut, carele toate vede și schimbă cum îi e voia.

Ceice grăesc că cerul e Dumnezeu, iată se înșală, că-l vedem că se schimbă, că stelele apun și răsar și fac călătorie după vremi, aducând vara și iarna, cum le este poruncit dela Dumnezeu, și este din multe tocmit, pentru care lucru se zice că are

frumusețe. Iară tocmirea și frumusețea sunt lucruri ale vreunui meșter. Deci, ce este tocmit sau alcătuit sau împodobit are început și sfârșit. Drept aceea este aevea că cerul nu este Dumnezeu,ci făptura lui Dumnezeu.

Iară ceice le par că pământul este Dumnezeu, se amăgesc, că iată-l vedem că este necinstit de oameni și săpat și muncit și călcat cu picioarele nu numai de oameni, ci și de vite, și se spurcă de sângele celor uciși și de trupurile ce se îngroapă în el. Deci, așà fiind, nu este nici pământul Dumnezeu, ci lucru al lui Dumnezeu pentru trebuința oamenilor.

Așijderea și focul și apa se spurcă și se strică de oameni și se folosesc de ele la nevoile lor și nu este cu putință a fi dumnezei, ci făpturi ale lui Dumnezeu sunt.

Tot așa se înșală și ceice socotesc vântul și soarele și luna a fi dumnezei, că vântul fu făcut de Dumnezeu spre mânarea corăbiilor și spre vânturarea grăunțelor de tot felul și alte trebi, că suflă și înceată după porunca lui Dumnezeu. Iară soarele răsare și apune și încălzește sadurile pentru trebuința oamenilor și are împărțeală cu alte stele, că este mai mic decât cerul și nimic n'are sub biruința sa. Iară luna este mai mică decât soarele și luminează mai puțin și crește și scade, pentru care lucru nu-mi pare a fi Dumnezeu.

Iară ceice socotesc pre om a fi Dumnezeu sunt smintiți, că vedeam pre om crescând și îmbătrânind fără voia lui și având trebuință de mâncare și de băutură și de îmbrăcăminte și supus mâniei și pismei și vicleniei și stăpânit de pohte și coprins de dor și suferind de zăduf și de frig și de moartea ce este asupră-i. Deci, nu se cuvine a socoti pre om Dumnezeu, ci făptura lui Dumnezeu.

Așà este rătăcirea și înșelăciunea haldeilor.

Să venim acum și către elini și să vedem ce înțeleg ei prin Dumnezeu.

Elinii, chemându-se că sunt înțelepți, nebuniră mai rău decât haldeii, că se închină la mulți dumnezei, unii parte bărbătească, alții muerească, de cari zic să fie supuși pohtelor celor rele și uciderilor și tuturor răutăților, dintru care au luat început de se întâmplă oamenilor de au războae și junghieri și robie amară.

Ci să petrecem cu cuvântul pre dumnezeii lor, câte unul pre rând, ca să vedem răutatea și rușinea lor cea multă:

Cronos mâncà pre feciorii săi pre cari i-a fost făcut cu o muiere ce o chemà Rea.

Zevs s'a războit cu tatăl său și biruindu-l, l-a legat și l-a aruncat într'o prăpastie. Ajungând mai apoi să împărățească preste dumnezei, băsnesc despre el să se fi schimbat în vite și în păsări, ca să înșele pre muerile oamenilor, cu care a făcut mulți feciori.

Dară, cu cale este să fie Dumnezeu ucigător de părinți și curvar?

De un oarecarele Hefaistos grăesc să fi fost schiop și să fi cunoscut meșteșugul fierăriei și să fi lucrat cu ciocanul pentru a-și agonisì hrana, care lucru nu se cuvine lui Dumnezeu a fi schiop și a-i trebuì ajutor dela oameni.

Aduc apoi pre Hermes și zic să fie Dumnezeu, acel om plin de pohte și fur și lacom și vrăjitor și măscăriciu, care lucru iarăși nu se cuvine lui Dumnezeu.

Aduc și pe Asclepios să fie Dumnezeu, carele a fost doftor și spițer, meșter în amestecarea ierbilor și în facerea de plasturi, de-și agonișià hrana, că erà om sărac. Ia-

ră apoi zic să-l fi ars trăsnet slobozit dela Zevs. Deci, de vremece fu Aselepios, Dumnezeu și arse, cum va puteà ajutà altora?

Socot și pre Ares să fie Dumnezeu, carele erà oștaș și mânios și iubitor de dobitoace și mai preurmă curvind cu Afrodita, a fost legat dimpreună cu ea. Deci, un pohtitor și gâlcevitor și curvar ca acela, cum ar puteà să fie Dumnezeu?

Aduc și pre Dionis sau Bacus să fie Dumnezeu, carele făceà chefuri noaptea și erà dascăl beției și răpià muerile vecinilor și turbà și fugià, iară apoi fu junghiat de Titanie. Deci, celce fu junghiat și nu-și putù ajutà și erà turbat și bețiv și fugar, cum ar puteà să fie Dumnezeu?

Iarăș pre Apolon sau Apolin socotesc ei a fi Dumnezeu, carele fiind om pismaș și zavistnic și harțăgos, țineà întotdeauna mâna pre tolba cu săgeți, gata să ucidă pre cineva, sau cântà cu lăuta și făceà vrăji oamenilor pentru plată. Deci, unul ca acela poate să fie Dumnezeu?

Și pre o soră a aceluia, pre Artemida sau Diana, zic să fie Dumnezeoae, carea a fost vânătoare, având arc și tolbă și alergà cu câinii prin munți să prinză cerbi și porci sălbateci.

Pre Afrodita sau Venera încă grăesc să fie Dumnezeoae, pre o curvă ca aceea ce s'au fost ținând cu Ares și cu Aghis și cu Adon, de care Adon, dacă a murit, ea a plâns cu amar și l-a căutat și până la iad s'a coborît, ca să-l rescumpere. Oare se poate nebunie mai mare ca aceasta, de a face adică pre o curvă Dumnezeoae?

Acestea toate și multe altele, care nici nu se cade a le grăì, povestesc elinii despre dumnezeii lor, dela care luând oamenii începătură și izvod făceau toate fărădelegile, spurcând pământul și apa și aerul cu faptele lor cele rele.

Iară *eghiptenii* mai răi au fost și mai nechibzuiți, și decât toate limbile mai rău s'au înșelat, că nu le fură destul idolii haldeilor și ai elinilor, ci încă și pre vitele cele necuvântătoare, din apă și de pre uscat și pomii și legumele a fi dumnezei le-au socotit. Că unii din ei credeau în berbeci, alții în țapi, alții în viței și în porci și în corbi și în șorliță și în ulii și în vulturi, alții în crocodil, în pisică, în câine și în lup, iară alții în ciapă și în ustuoiu și în mărăcini și într'alte făpturi, și văzând pre dumnezeii lor mâncați de oameni și arși, și putrezind, nu înțelegeau, becisnicii, că nu sunt dumnezei.

Iată dară, o împărate, că toate aceste închinăciuni ale dumnezeilor celor mulți, lucruri ale periciunii sunt și că nu se cade a chemà dumnezei pre ceice se văd, ci pre acela se cade a cinsti, carele însuș este nevăzut și vede toate.

Să venim acum și la *jidovi*, să vedem, ce înțeleg ei de Dumnezeu?

Aceștia fiind nepoții lui Avraam și ai lui Isac și ai lui Iacov, erau venetici în Eghipet, și de acolo îi scoase Dumnezeu cu mână tare și cu braț înalt, cu al lui dătător de lege, Moisi, și arătă lor putere în multe minuni și semne. Ci ei arătându-se neînțelegători și nemulțumitori, slujiră de multe ori la dumnezei păgânești și uciseră pre proorocii și pre drepții cari erau trimiși la dânșii. După aceea, când plăcù Fiului lui Dumnezeu de venì pre pământ, ei bătându-și joc de dânsul, l-au dat lui Pilat râmleanul și-l judecară să-l răstignească, nefiindu-le rușine de minunile câte făcuse într'înșii. Ci și azi cinstesc ei pre atotțiitorul Dumnezeu, dară nu cum a învățat Domnul Chris-

tos, Fiul lui Dumnezeu, deopotrivă fiind ca păgânii, măcar de le pare că sunt mai aproape de adeverință.

Iară *creștinii* dela Iisus Christos își trag numele, iară acesta este mărturisit a fi Fiul lui Dumnezeu cel de sus, carele s'a pogorît din cer pentru mântuirea neamului omenesc și a luat trup din fecioară și s'a atătat oamenilor, ca să-i slobozească din înșelăciunea dumnezeilor celor mulți. Și dacă a sfârșit socotința sa cea minunată, gustat-a de a sa bună voe moarte cu răstignire, iară după trei zile a înviat și s'a suit la cer. Ci, după aceea cei doisprezece ucenici ai lui, au ieșit în toate părțile lumii și au mărturisit mărirea lui. Drept aceea, și până acum, ceice slujesc dreptății din propoveduirea lor, se chiamă creștini și aceștia sunt cari au aflat adeverința mai bine decât toate limbile ce sunt pre pământ. Că cunosc pre Dumnezeu celce a făcut toate și pre unul născut Fiul său și pre Duhul Sfânt, și pre altul nu cinstesc afară de acela. Și au poruncile lui Christos scrise întru inimile lor și le păzesc, așteptând învierea morților și vieața veacului ce va să fie. De aceea ei curvii nu fac, preacurvii nu lucrează, lucruri streine nu pohtesc, pre tată și pre mamă cinstesc și pre vecinii lor iubesc, ce nu pohtesc a fi lor, altuia nu fac, vrăjmașilor se silesc a face bine, sunt blânzi și milostivi și fug de toată strâmbătatea și necurăția, pre strein îl găzduesc și sunt gata a-și pune sufletele pentru Christos.

Aceasta este calea cea adevărată, carea duce pre ceice umblă pre ea în împărăția cea de veci, carea este făgăduită de Christos întru vieața ce vă să fie. Și să înțelegi, o împărate, că nu grăesc eu acestea dela mine, ci caută în scripturile creștinești și vei aflà precum grăesc.

Până aici este cuvântul meu, o împărate. Drept aceea să se părăsească neînțelepții tăi ritori și filosofi a mai grăì spre Dumnezeu cuvinte deșarte. Că de folos este vouă a cinstì pre Dumnezeu, făcătorul a toate și a băgà în seamă cuvintele lui, ca să scăpați de osândă și de muncă și să vă arătați moșteni vieții de veci.

Acestea dacă le grăì Nahor, se aprinse împăratul de mânie, iară ritorii și popii lui stau fără de glas, neputând răspunde nimic împotrivă. Iară feciorul împăratului se bucurà cu duhul și cu fața luminată slăvià pre Dumnezeu celce dă tărie celorce se nădăjduesc într'însul.

Iară împăratul, măcar că se mâniase cumplit pre Nahor, dară nimic nu puteà a-i face rău pentru legătura cu care se legase mai nainte în fața tuturor. Deci, grăind el multe împotrivă, aduceà aminte lui Nahor, să se plece celor grăite de ritori, iară acela încă mai mult se întărià și se îmbărbătà și deslegà toate întrebările lor și le vădeà înșelăciunea.

Și lungindu-se întrebarea tocmai până seara, poruncì împăratul să se spargă soborul, ca a doua zi iarăși să înceapă. Iară feciorul împăratului zise:

— Poruncit-ai, Doamne, să fie judecată dreaptă, adu dară dreptatea până la sfârșit și din două fă una: sau poruncește dascălului meu să fie într'această noapte cu mine, ca să ne învățăm amândoi dimpreună celece vom să grăim mâine și pre ai tăi ia-i cu tine, să vă sfătuiți, cum vă este voia, sau lasă pre ai tăi la mine și ia pre dascălul meu la tine, că de vor fi toți la tine, al meu va trăì în scârbă și în frică, iar ai tăi în

bucurie și în repaos, ceeace socotesc că n'ar fi drept.

Deci, fiind biruit împăratul de acel cuvânt înțelept, luă pre înțelepții și pre preoții săi cu sine, iară pre Nahor îl lăsă la fiul său, tot mai nădăjduindu-se că va păzì celece se făgăduise. Se întoarse dară feciorul împăratului la palatul său ca un biruitor ce are pre protivnicul său prizonier și chemând pre Nahor deosebi, îi zise în taină:

— Să nu socotești că lucrurile tale sunt ascunse, că știu eu prea bine că nu ești tu Varlaam, ci cititorul de stele Nahor. Ci mă mir cum ați socotit a ascunde fățărnicie ca aceasta și v'ați silit a mă coprinde cu orbie în amiazăzi: să primesc eu pre lup în loc de oae. Ci iată că gândul și sfatul vostru erà fără de minte și neînțelept, iară lucrul ce ai lucrat este plin de toată înțelepciunea. Drept aceea, bucură-te, Nahore, și te veselește, că mult har ai aflat astăzi dela Dumnezeu, vădind înșelăciunea dumnezeilor celor mincinoși și întărind adevărul învățăturilor creștinești. Și eu pentru două lucruri am silit a te luă la mine: una, ca nu cumva, apucându-te împăratul singur, să te muncească, căci n'ai grăit pre voia inimii lui; alta, pentru ca să-ți plătesc binele ce ai făcut astăzi. Iară plata aceasta este să te îndemn a merge pre calea cea dreaptă, pre care știind-o și cu voe ai părăsit-o. Că nu vei puteà trăì în veac, ci muritor fiind, te vei duce de aici în curând și va fi vai de tine, dacă te vei duce acolo purtând sarcina cea grea a păcatelor. Și acolo nu o vei puteà lepădà, dacă nu o vei lepădà aici, unde este lesne a o lepădà.

Iară Nahor, umilindu-se de acele cuvinte, zise:

— Bine ziseși, o împărate, că știu pre Dumnezeul cel adevărat și nemincinos, prin carele fură toate și știu judecata care va să fie, că aceasta am auzit-o din multe cărți, ci năravul cel rău a orbit ochii inimii mele și întunerec adânc a coprins gândul meu, iară acum, după cuvântul tău, lepădând acoperământul întunerecului, voiu alergà către lumina feții Domnului, că doară va iertà păcatele mele ce am greșit din tinerețe până într'această vârstă ce sunt și care sunt la număr ca nisipul mării.

Acestea cum le auzì feciorul împăratului, îndată se sculă și începù a-l încurajà și a-i vorbì încă și mai tare de Christos, carele cu mulțimea desăvârșitei lui iubiri de oameni a deschis poarta cerului tuturor câți se întorc către dânsul cu căință, și plătește plată deopotrivă celorce vin în vie în ceasul cel dintâi și la al treilea și la al șaselea și la al nouălea și la al unsprezecelea, cum zice la Evanghelie.

Acestea și altele grăind dumnezeescul tânăr celuice îmbătrânise în răutăți, ca cu niște ierburi de leac i-a dăruit sănătate curată și-i primì făgăduiala că el voește a căutà de acum mântuirea și a nu mai vedeà fața împăratului.

Auzind acestea feciorul împăratului, se bucură foarte și luă pre Nahor în brațe și-l sărută și se rugă lui Dumnezeu pentru el, după care-l lăsă de se duse din palat.

Iară Nahor, ieșind de acolo cu suflet umilit, alergă în pustie ca un cerb și, ajungând la peștera unui călugăr îmbrăcat cu cinstea preoției, căzù la picioarele lui vărsând lacrămi și începù a se învățà din acel ceas precum este obiceiul, iară nu după multe zile primì sfântul botez.

Iară a doua zi, auzind împăratul de ducerea lui Nahor, se părăsì de nădejdea ce aveà în el și pre unii din înțelepții lui cari atât de tare fuseseră biruiți cu rea ocară îi

batjocorì, iară pre alții cu vine de bou îi bătù și le mânjì fețele cu funingine și-i gonì dela fața sa. Și de atunci nu mai cinstià pre popi, nici jertfe nu mai aduceà idolilor, având cugetul împărțit: că de o parte hulià neputința dumnezeilor lui, iară de altă parte se temeà de vieața cea vârtoasă a Evangheliei, că nu puteà să se smulgă lesne din obiceiurile cele rele și de pohte.

Iară feciorul lui petreceà la curtea sa în tăcere și săvârșirea tuturor virtuților creștinești, cum învățase dela Varlaam.

17. Într'acea vreme erà praznicul mincinoșilor dumnezei, de slujiau toți oamenii și venià și împăratul și aduceà daruri și jertfe.

Deci, popii se temură să nu cumva să nu vie împăratul la capiștea idolească și să fie ei lipsiți de darurile ce le dăruià el și de alte prinoase. Se sculară dară și se duseră la o peșteră înlăuntrul pustiei, unde locuià un vrăjitor, cu numele Tevda, pre carele și împăratul îl cinstià mai mult decât pre toți și-i ziceà prieten și dascăl. Pre acesta-l chemară într'ajutor și-i spuseră de nesuferirea împăratului către idoli și ce lucruri făcuse feciorul împăratului și de câte grăise Nahor la sobor.

Deci, luă Tevda în mână un toiag de salcie înfășurat cu o piele de oae și plecă cu slugile sale. Iară când auzì împăratul că vine, se sculă din jeț și-i ieșì întru întâmpinare și-l sărută și dede poruncă de-i aduseră scaun să șază aproape de dânsul.

Deci, zise Tevda către împăratul:

— În veci să trăești, împărate, acoperit de mila marilor dumnezei. Auzit-am cum te-ai nevoit cu mare nevoință împotriva galileenilor și te-ai încununat cu cununi luminate de biruință. Drept accea am venit să săvârșim praznic de mulțumire, junghiind tineri și fete nemuritorilor dumnezei și o sută de boi și alte vite multe.

Iară împăratul îi răspunse:

— N'am biruit, bătrânule, ci noi am fost biruiți. Că ceice erau cu noi fură protivnicii noștri și aflând oastea noastră slabă, de tot o surpară. Ci tu, de ai vre o putere, ca să ajuți legii noastre, spune-mi.

Iară Tevda răspunsuri ca acestea dede împăratului:

— De pricea și de cuvintele cele deșarte ale galileenilor, să nu te sperii, o împărate, că nu vor răbdà măcar să vie înaintea feții mele, necum să se întrebe cu mine. Ci, ca să ne fie lesne și mai îndămână spre această nevoință și ca să ni se îndrepteze toate lucrurile spre bine, înfrumusețează acest praznic mare și te îmbracă cu mila marilor dumnezei ca cu o platoșă tare.

Și făcù împăratul precum zise vrăjitorul și aduse idolilor jertfe multe, cât urlà orașul de mulțimea zbieretului dobitoacelor și văzduhul se spurcase de aburul jertfelor.

Iară după aceea zise către Tevda:

— Iată acum, cum ai poruncit am făcut, împlinește-ți dar făgăduința și pre fiul meu, carele s'a lepădat de dumnezeii noștri, izbăvește-l de înșelăciunea creștinilor, că eu nici un leac n'am putut aflà acestei răutăți. Că de am vorbit cu dânsul cu blândețe și cu smerenie, n'a luat în seamă cuvintele mele, iară de am grăit cu groază, mai vârtos se împotrivià. Deci, de acum toată nădejdea mea în tine o pun.

Iară Tevda zise:

— Află-se mie meșteșug căruia nimeni nu-i va sta împotrivă, ci curând se va muià gândul cel vârtos al fiului tău mai mult decât niște ceară ce ar fi apropiată de o văpae de foc. Și acest meșteșug este, o împărate, ca pre toți câți slujesc înaintea feciorului tău să-i alungi dela dânsul și să alegi niște mueri frumoase și împodobite, să fie în toată vremea cu dânsul să-i slujească. Iară eu voiu trimite la dânsul pre un duh, carele este mie rânduit spre acel lucru și voiu aţâţà focul dulceții cei trupești și cât se va culcà numai odată cu una din acele mueri, de nu vor fi după aceea toate pre voia ta, atuncea să nu fiu eu de nici o treabă și ție urît și vrednic de mari munci, iară nu de cinste. Că nimic alt nu poate înduici cugetele bărbaților ca fața muerească. Ascultă și o poveste, carea va întărì cuvântul meu:

— Erà un împărat oarecare neavând feciori și foarte întristat erà în cugetul său de aceasta. Dară dobândind el fecior, i-se umplù inima de bucurie. Iară doftorii ziseră: „Acest cocon, de va vedeà soarele, sau focul, până la zece ani, va orbì, că tocmeala ochilor lui așà arată. Iară împăratul, dacă auzì aceasta, poruncì să cioplească o stâncă și să facă casă, ca o peșteră, și să închiză acolo pre cocon cu doicile lui. Și se făcù așà. Iară dacă se împliniră zece ani, scoaseră din acea cășcioară pre coconul, carele nimic din ale ceștii lumi nu văzuse. Și puse împăratul să aducă de toate înaintea lui și pre rând să-i arate: bărbați, mueri, aur, argint, mârgăritar, pietre scumpe, haine luminate, carâte împodobite, cai împărătești, călăreți, cirezi de boi, turme de oi, mai pre scurt, toate câte sunt. Și întrebà coconul de toate, cum se chiamă, iară slugile împăratului îi spuneau numele tuturor. Și când întrebă de numele muerilor, zise cu glumă unul din spătarii împărătești: „Acestea sunt dracii cari înșală pre oameni”. Iară coconul se îndulcì de pohta lor mai mult decât de toate câte văzuse. Și dacă-l duseră la împăratul și-l întrebă ce-i este mai drag din toate câte a văzut, răspunse: „Alt nimic nu mi-a plăcut fără numai dracii ceia ce înșală, pre oameni”. Iară împăratul se miră de cuvântul coconului și socotì ce lucru mare este dragostea muerilor.

Deci, și tu să nu gândești că vei puteà plecà într’alt chip pre fiul tău.

Împăratul primì cuvântul cu bucurie și duse feciorului său fete alese și foarte frumoase și împodobite, ale cărora haine luciau ca aurul, și cu alte ferecături și scule erau împodobite. Acelea aveau să-i slujească, iară pre slugile care-i slujiau pre toate le scoase din curte afară.

Iară acel suflet curat, simțind năvălirea hicleanului și văzând că vine asupră-i războiul cugetelor rele, puse altă pohtă împotriva pohtei cele rele, că-și aduceà aminte de frumusețea și de slava cea nepovestită a lui Christos, mirele prea curatelor suflete, și de cămara și de nunta dela carea vor fi lepădați și legați de mâini și de picioare și aruncați în întunerecul cel din afară, ceice și-au spurcat haina de nuntă. Pentru aceasta cu lacrămi fierbinți se rugà și chemà pre Dumnezeu într’ajutor nopți întregi.

Și erà printre acele fete una mai frumoasă decât toate, fică de craiu robită și dusă lui Avenir ca mare dar. Pre aceasta o alese hicleanul ca să amăgească pre înțeleptul tânăr. Că ziceà fata către el, că ea se va face creștină, dacă el se va culcà numai odată cu ea. Iară el de mântuirea ei foarte grijindu-se, sta în cumpănă ce trebue să facă. Dară rugându-se multe ceasuri, adormì puțintel și se văzù pre sine unde fu dus de niște în-

fricoșați prin niște locuri pre care niciodată nu le văzuse. Mai întâi erà un câmp mare cu flori mirositoare și pomi de tot felul și frunzele lor sunau clătinându-se de un vânt ușor și lăsau miros plăcut. Și printre pomi erau scaune de aur, împodobite cu pietre strălucitoare, și paturi cu așternuturi a căror frumusețe nu se poate spune. Și izvoare de apă limpede și curată veseliau privirea. De acolo fu dus într'o cetate carea luminà cu o strălucire nespusă, că aveà ziduri de aur curat cu pietre scumpe și turnuri înalte. Iară deasupra ei strălucià o lumină cu raze curate, de umpleà toate ulițele și umblà printr'însa niște tineri cu aripi, care cântau cântare cum n'a auzit auzul omenesc. Și auzì glas grăind: „Acesta este repaosul drepților, aceasta este veselia celorce au plăcut lui Dumnezeu".

Și scoțându-l pre el de acolo acei bărbați înfricoșați, cari-l purtau, ziceau să-l ducă îndărăt, iară el, fiind de tot încântat de acea frumusețe, ziceà: „Rogu-vă, nu mă lipsiți de această bucurie nespusă, ci-mi dați și mie să locuesc într'un unghiu al acestei cetăți". Iară ei ziseră: „Nu este cu putință a fi tu acum aici, ci cu multă sudoare vei intrà, dacă te vei nevoì".

Și ieșind de acolo, trecură un câmp mare, și-l duseră în niște locuri întunecoase, unde erà nevoie mare și jale multă și cuptoare de foc ardeau și viermi se târau și munciau pre ceice sălășluiau acolo, și puterile cele mincinoase stau împrejurul cuptoarelor și unii erau cumplit arși și se auzià glas, zicând: „Acesta este locul păcătoșilor, aceasta este munca celorce sau spurcat cu fapte urîte".

Și deșteptându-se îndată și viindu-și în fire, se cutremură și lacrămi îi curgeau din ochi, că înțelegând el ce închipuià acea vedenie ce văzuse în vis, pohtià bunătățile ce văzuse și se ingrozià de muncile ce privise, iară de toată frumusețea acelei fete și a celor dimpreună cu ea erà coprins de scârbă, cât se culcă în pat și nu aveà putere a se sculà.

Deci, trimise vorbă tatălui său de boala și scârba de care fu coprins, și-i zise:

— Pentruce gătiși curse picioarelor mele și-mi gârboviși sufietul? Că de nu-mi ajutà Dumnezeu, puțintel erà ca să mi se sălășluiască sufletul în iad. Ci acum, de vremece tu ți-ai astupat urechile, nevrând să auzi glasul meu, carele-ți grăesc cele bune, încai pre mine nu mă oprì de a umblà pre calea cea dreaaptă. Că vreau să las toate și să ajung locul unde se află Varlaam, sluga lui Christos, și cealaltă vreme a vieții mele cu dânsul acolo să o săvârșesc. Iară de-ți este voia să-mă ții cu sila, de scârbă și de jale curând mă vei vedeà mort și apoi nu te vei mai chemà tată, nici vei mai aveà fecior.

18. Iară împăratul, fiind de toate părțile în nedumerire, chemă pre Tevda și zise:

— O, prea înțelepte, toate câte ai poruncit am făcut și nici un folos nu puturăm aflà. Ci, acum, de ți-a mai rămas vreun meșteșug, să-l cercăm și pre acela.

Tevda pohtì să meargă să vorbească cu feciorul împăratului. Deci, dimineața îl luă împăratul și merse cu dânsul la cercetarea fiu-său. Și dacă șezù împăratul, începù a-l mustrà pentru neascultarea și voia lui cea nemuiată.

Iară el se întărì și zise, că nimic n'are mai scump și mai cinstit decât dragostea lui Chrisos, iară Tevda șezù între dânșii și zise:

— O, Ioasafe, dară ce rău cunoscuși dela dumnezeii cei fără de moarte, de te-ai

lepădat de slujba lor și pre al tău tată și împărat mâniindu-l, te făcuși urât tuturor oamenilor? Au nu este vieața ta dela dânșii? Au nu te-au dăruit ei tătână-tău, ascultând rugăciunea lui și izbăvindu-l de legătura stârpiciunii?

Multe alte cuvinte deșarte și prici fără de folos puind înainte celace îmbătrânise în răutăți, înșirà cuvinte împotriva mărturisiri Evangheliei, vrând pre aceea să o ocărascà, iară pre cele idolești să le întărească.

Iară fiul împărăției cei de sus tăcù puțintel și apoi zise:

— Ascultă tu, prăpastia cea fără fund a înșelăciunii și mai întunecatule decât întunerecul, pentruce sileşti a hulì mărturisirea cea mântuitoare, prin care cele întunecate sau luminat și cei rătăciți au aflat calea? Spune-mi ce este mai bine: A slujì lui Dumnezeu, a tot creatorul, începătura și izvorul tuturor bunătăților, a cărui putere n'are margini, de a cărui slavă este plin cerul și pământul? Au mai bine este a slujì dracilor celor pierzători și idolilor celor muți și surzi, a cărora slavă sunt toate fărădelegile, care sunt scrise în cărțile turbării voastre?

Dară nu vă este rușine, blestemaților, a vă închinà lucrurilor celor scobite de mâini omenești? Că scobind piatra și cioplind lemnul, le chemați dumnezei și le jertfiți boi și viței din cireadă, cari mai de cinste sunt decât idolii cărora se jertfesc, că pre idol l-a făcut omul, iară pre vită o a făcut Dumnezeu. Și cu cât mai înțelegătoare este acea vită necuvântătoare decât tine, cuvântătorule? Că aceea știe pre celace o hrănește, iară tu nu cunoști pre Dumnezeu de carele fuseși adus din ce nu erai și care te păzește. Ci, chemi Dumnezeu ceeace vedeai mai deunăzi turnându-se în foc și bătându-se cu ciocanul și cioplindu-se cu tesla, și ceeace se strică și se sfărâmă și se rugineşte și este vândut cu preț mai mare, sau mai mic, după materia din care este făcut.

Rușinează-te, nebune, lăudând unele ca acestea, că te-ai înstreinat de adevăr și te-ai înșelat cu chipurile cele mincinoase. Ridică-te dar, becisnicule, caută în sus și cunoaște, că mai bătrân și mai mare și mai puternic și mai priceput ești tu decât dumnezeii tăi, pre cari însuți i-ai făcut.

Pentruce dară slujești celor nesimțitori? Și de n'ar fi meșteșugul cioplitorului de piatră, sau al teslarului, sau al făurarului, tu n'ai aveà Dumnezeu. Și de n'ar păzì strejarii, ai pierde pre dumnezeii tăi. Nu se cade dar a râde de voi, nebunilor și orbilor și neînțelegătorilor? Deci, acestor idoli nesimțitori și de piatră și de aur și de argint, mă înveți să mă închin și să slujesc? Închinați-vă lor toți câți sunteți în chipul lor, iară eu Dumnezeului celui adevărat slujesc și lui mă voiu aduce pre mine însumi jertfă. Că ceice slujesc lui, măcar de vor și pătimì cevà în această vieață, tot vor culege poama platei lor, roada cea fără de moarte întru împărăția cea fără sfârșit și în fericirea dumnezeească.

Iară Tevda zise către dânsul:

— Adeverit lucru este cum că credința noastră o au legiuit înțelepți mari și mulți și minunați învățători, în bunătăți și în măestria științei vestiți. Și toți împărații și puternicii pământului o au primit ca bună și fără de greșală, iară pre cea galileenească o au mărturisit niște oameni proști și neștiuți și săraci și încă și dintr'aceia puțini.

Cum dară mărturisirea acelor puțini și mojici să fie mai de cinste decât punerea de lege a celor mulți și mari și străluciți cu înțelepciunea? Și ce arătare va puteà fi, cum să fi grăit aceia adevărat, iar aceștia să mințĕ?

Iară feciorul împăratului îndată răspunse și zise:

— Rătăcești, Tevdo, și nu vrei să te lași de năravul tău și să auzì vioara cuvântului și să trăești. Că de tine a zis proorocul: „De-și va schimbà harapul negreala sa și râsul pestriciunile sale, și tu vei puteà face bine”, Că iată celece tu însuți ai zis, că adică credința idolească este lăudată de mulți și minunați înțelepți, iară cea, creștinească de puțini și proști, arată tăria credinței noastre cei bune și slăbiciunea învățăturilor voastre celor hiclene. Că a voastră având ajutători înțelepți și sprijinitori tari, iată că se stinge și se topește, iară a noastră, neavând niciun ajutor omenesc, strălucește mai vârtos decât soarele și s’a întins până la marginile pământului. Că de-ar fi pusă de niscaiva ritori și înțelepți, și de-ar aveà sprijinitori împărați și puternici, tu, hicleane, ai zice, că acestea sau făcut cu puterea omenească. Iară acum, văzând sfânta Evanghelie propoveduită de niște pescari proști și gonită de muncitori puternici, dară stăpânind marginile lumii, ce alta poți zice, decât puterea lui Dumnezeu cea nebiruită este ea? Deci, ce arătare a adevărului ei vrei, o, neînțelegătorule, mai bună și mai aievea decât aceasta? Că ale noastre toate adevărate sunt, iară ale voastre basme și minciuni, și noi vom rămâne, iară voi veți pierì, că de voi a zis proorocul: „Văzui pre păgân înălțându-se foarte și suindu-se ca chedrii Libanului și trecui și nu mai erà și întrebai de locul lui și nu se aflà”. Că precum piere fumul și se topește ceara de fața focului, așà veți pierì, iară de Evanghelie a zis Domnul: „Cerul și pământul vor trece, iară cuvântul meu nu va trece”.

Ci și dumnezeeștii și prea înțelepți vânători a toată lumea strălucirĕ cu semne și cu minuni neauzite și cu multe chipuri de puteri dăruirĕ orbilor vedere, surzilor auz, șchiopilor umblare, morților vieață, că și umbra lor vindecà boalele și numele lor scotià pre draci. Dară tu, ce ai a zice de înțelepții și de ritorii tăi, a căror înțelepciune o întoarse Dumnezeu întru nebunie? Spune-mi, ce lucru de pomenire au lăsat în lume acei ajutători ai diavolului și ce vei zice de dânșii, fără numai dobitocie și rușine și meșteșug deșert?

Auzind acestea Tevda, rămase mut și târziu abià ce-și venì în ticăloasa simțire. Că atinse cuvântul mântuirii inima lui cea întunecată și de multă căință fu coprins pentru faptele lui cele din trecut și fugì dela înșelăciunea idolească în spre lumina creștinătății, iară împotriva vrăjilor și a farmecelor cu atâta se ridică cu cât mai nainte erà cu dragoste. Deci, stând în mijloc, strigă către împărat cu glas mare:

— O, împărate, cu adevărat duhul lui Dumnezeu lăcuiește în feciorul tău și de acum niciun răspuns nu mai avem, că, cu adevărat, mare este Dumnezeul creștinesc, mare este legea lor, mare taina lor!

Apoi, întorcându-se către feciorul împăratului, zise:

— Spune-mi, o, luminatule la suflet, primi-mă-va Christos, dacă mă voiu desbărà de faptele mele cele rele și mă voiu întoarce către dânsul?

Iară mărturisitorul adevărului zise:

— Adevărat, adevărat, te va primì și pre tine și pre toți câți se vor întoarce către dânsul. Și nu va primì prostește, ci cum primește un tată pre feciorul său când vine dintr'o țară departe, așà întâmpină Domnul pre celce se întoarce din calea strâmbătăților, că-l ia în brațe și-l sărută și în acel ceas se duce dela el rușinea și grozăvia păcatelor și-l îmbracă în haina mântuirii și în vestmântul cel prea luminat al slavei și se veselesc puterile cerești și prăznuesc aflarea oei celei pierdute. Că însuși Domnul a zis: „Mare bucurie se face în cer pentru un păcătos ce se pocăește" și „N'am venit să chem pre cei drepți, ci pre cei păcătoși la pocăință".

Acestea auzind Tevda, numai decât ieșì și, ajungând la peștera lui, arse în foc toate cărțile de vrăjitorie și de fermecătorie ca pre niște începuturi a toată răutatea și comori ale tainelor drăcești. De acolo se duse la peștera acelui bărbat sfânt la care se dusese și Nahor și învățându-se de el și postind, s'a curățit cu dumnezeescul botez și petreceà după aceea în căință pentru păcatele ce făcuse și cu lacrămi și suspine făceà pre Dumnezeu milostiv.

19. Acestea întâmplându-se, erà împăratul foarte întristat și cu multă grijă în suflet. Deci, chemă pre boierii lui la sfat și dădură mulți multe sfaturi, iară Varahia zise:

— Împărate, un lucru se cădeà a face fiului tău, ca să se plece poruncilor tale și să slujiască dumnezeilor noștri și nu l-am făcut. Acest lucru este să împarți împărăția ta cu dânsul și așà cu binișor se va mutà, poate, din nou către legea noastră, iară de nu o va face nici așà, să știi că cu sila nu-l vei întoarce, ci să-l lași să trăiască în legea creștinească, spre a nu fi tu lipsit de fecior.

Și plăcù cuvântul acesta tuturor, iară împăratul chemă la sine pre fecioru-său și-i zise:

— De vremece mă ostenii atât de mult și te aflai spre tot lucrul neclintit și nesupus cuvintelor mele, iată acum împart împărăția mea cu tine și să te faci împărat într'o parte. Acolo îți va fi în voe să mergi pre calea pre carea vei pohtì fără de opreală.

Iară tânărul zise:

— Eu pohtiam să caut pre acel bătrân, carele mi-a arătat calea mântuirii, să-mi iau ziua bună dela toate și cealaltă vreme a vieții mele împreună cu dânsul să o petrec. Dară, de vremece în lucrurile ce-mi spui tu nu zace periciune aevea și înstreinare de Dumnezeu, mă voiu plecà ție, părintelui meu.

Deci, auzind împăratul cuvânt ca acesta din gura fiu-său, se umplù de veselie și împărțì țara în două și puse pre fecioru-său împărat preste partea ce-și alese el și-l împodobì cu coroană și-i dete sfetnici și căpitani și poruncì că oricine va vrea să se ducă cu el, să fie slobod a o face.

Iară Ioasaf cum luă puterea împărăției, puse semnul cinstitei cruci prin toate turnurile și dărâmà capiștile și altarele idolești și pre idoli de pre stâlpi îi surpà. Și zidì în mijlocul cetății întru care-și aveà scaunul său împărătesc biserică mare și frumoasă în cinstea lui Christos Dumnezeu. Și adunà acolo norodul, iară el sta în mijloc și se da la rugă foarte cu deadinsul și învățà și mângâià pre toți câți erau supt stăpânirea sa. Și le spuneà cu cuvinte line și blânde, că nu pohtià să fie norodului frică de dân-

sul pentru puterea împărăţiei, ci cu smerenia şi blândeţea să-l tragă la sine. Iară toţi câţi erau ascunşi prin munţi şi prin peşteri de frica tătână-său, preoţi şi călugări şi episcopi, ieşiră din sălaşele lor şi-i ajutau cu cuvântul la stârpirea înşelăciunii idoleşti şi la răspândirea şi întărirea credinţei creştineşti. Şi încă şi averea sa toată o împărţì săracilor Ioasaf, că cercetà temniţele şi ocnele şi pre cei închişi pentru datorii slobozià, plâtindu-le datoriile, şi copiilor rămaşi fără tată şi văduvelor şi săracilor le erà tată milostiv şi bun.

Deci, preste puţină vreme pătrunzând pretutindeni vestea atâtor bunătăţi ce făceà el, toţi se lepădau de închinarea la idoli şi alergau la Ioasaf împăratul de primiau legea creştinească şi luau îndestulare sufletească şi trupească. Aşijderea făceau mulţi din împărăţia tătână-său, cât creşteà şi se întărià casa lui Ioasaf, iară a lui Avenir se micşorà şi slăbià.

Acestea văzând Avenir, târziu deabià îşi venì în fire şi în simţire, de cunoscù deşertăciunea mincinoşilor dumnezei şi strângând pre sfetnicii săi, scoase la lumină cugetele sale, iară ei toţi întăriră.

Deci, scrise carte fiului său Ioasaf într'acest chip:

„Avenir împărat, prea iubitului meu fiu Ioasaf, bucurie. Cugete îmi intrară în suflet şi rău mă turburară, iubite fiu, că ale noastre toate le văz pierind cum piere fumul, iară celece sunt ale credinţei tale le văz strălucind mai vârtos decât soarele şi venii în simţire şi cunoscui că celece mi s'au zis de către tine sunt adevărate şi că ne acoperià întunerecul adânc al păgânătăţii şi al păcatelor, de nu puteam căută spre adevăr şi spre Ziditorul tuturor, ca să-l cunoaştem. Ci şi lumina cea strălucitoare carea ne-ai arătat tu, noi, închizând ochii, nu vream să-o vedam, iară ţie multe răutăţi îţi arătam şi din creştini, vai! becisniceşte pre mulţi am ucis. Acum însă acea negură groasă scuturându-se de pre ochii noştri, văzurăm o rază mititică de adevăr. Ci şi pre această rază se ispiteşte să o întunece alt nor, puind înainte mulţimea răutăţilor mele şi cum că eu sunt urît lui Christos şi neprimit ca un pismaş ce am fost lui.

Deci, tu, fătul meu cel dulce, celece zici de acestea curând mi le fă arătate şi mă învaţă pre mine, tatăl tău, ce mi'se cade să fac, şi mă îndreptează către înţelegerea cea, de folos".

Primind Ioasaf cartea se umplù de bucurie, mulţumì lui Dumnezeu că a ascultat glasul rugăciunii sale cei cu osârdie, de a muiat inima tatălui său şi numai decât se gătì de purcese de acolo cu cinste împărătească şi sosi la împărăţia tătână-său. Şi cum fu spus tătână-său de venirea sa, îndată-i ieşì întru întâmpinare şi luându-l în braţe, îl sărută şi făcù ospăţ tuturor oamenilor pentru venirea lui, iară după aceea şezură amândoi în taină.

Deci, cine ar puteà spune toate câte a grăit atunci feciorul împăratului? Şi cu câtă înţelepciune dela Duhul Sfânt învăţă pre împărat de-l lumină cu lumina cunoştinţei? Deci multe spuindu-i de Dumnezeu, îi arătă credinţa cea bună şi îi potolì cugetul, vorbindu-i şi de neurmata milosârdie a lui Dumnezeu, carele este gata a primì pre ceice se întorc către dânsul cu pocăinţă şi cum că nu este păcat carele să poată biruì pre mila lui Dumnezeu. Şi umilindu-se împăratul de acea înţelepciune învăţată de

Dumnezeu, cu glas mare și cu suflet fierbinte mărturisià pre Christos și se inchinà cinstitei și de vieață făcătoarei cruci în ochii tuturor.

Așijderea vorbì prea înțeleptul Ioasaf de credința cea bună și către voevozi și către boieri, și către slujitori și către gloatele care veniseră atunci la dânsul, de strigau toți cu un glas și ziceau:

„Mare este Dumnezeul creștinesc și nu este alt Dumnezeu afară de el”.

Iară împăratul Avenir, umplându-se de râvnă dumnezeească, sărì asupra idolilor de aur și de argint ce-i aveà în palat și-i făcù fărămițe și-i împărți săracilor. Așà fură și ei de un folos. După aceea dărâmă din temelie și arse capiștele și altarele idolești și zidì în tot locul bisericii sfinte lui Dumnezeu. Apoi venind un arhiereu, săvârși asupra lui dumnezeescul botez, de care lucru se bucură el cu bucurie nespusă.

Așà deslipindu-se împăratul Avenir de vieața sa cea spurcată și căindu-se de celece făcuse, dede fiu-său toată domnia împărăției, iară el lăcuià deosebi, petrecând în post și în rugăciune neîntreruptă către Dumnezeu, ca să-i ierte noianul păcatelor lui.

Iară, după patru ani, simțind că i-se apropie obștescul sfârșit, mulțumì lui Dumnezeu că l-a luminat cu lumina sfântului botez și l-a învrednicit de pocăință și chemând pre-iubitul său fu, îl sărută de multe ori și apoi își dede duhul, grăind: „Iubitorule da oameni, Doamne, în mâinile tale dau sufletul meu”.

Așà se mută sufletul lui Avenir către Domnul.

Iară Ioasaf cu lacrămi cinstì sfârșitul tătână-său și petrecând trupul lui cu cinste, îl puse în mormânturile bărbaților celor temători de Dumnezeu și șapte zile nu se depărtă de mormânt, ci nici de bucate, nici de băutură, nici de odihnă aducându-și aminte, necontenit se rugà lui Dumnezeu pentru odihna sufletului tătână-său. Iară a opta zi, intrând în palat, toată avuția și strânsoarea lui o împărți săracilor.

20. Și când fură 40 de zile dela petrecania tătână-său, făcù Ioasaf parastas pentru el și chemând pre toți boierii și sfetnicii și voevozii săi, zise în auzul tuturor:

— Iată că tată-meu, Avenir împărat, murì ca orice sărac, cum ați văzut și nimic nu putù să-i ajute: nici slava împărătească, nici eu dragul tatii fecior, nici nimeni dintre ceilalți, ci merse la judecată, vrând să dea seamă de traiul cestii vieți, ducând cu el numai faptele lui ce fel vor fi. Așijderea are să se întâmple aceasta tuturor câți au fire omenească. Ci acum, fraților și prieteni lor, pre cari darul lui Dumnezeu v'a izbăvit din înșelăciunea drăcească și din slujba idolească, este vremea ca eu să-mi împlinesc făgăduința ce am dat lui Dumnezeu, ca să petrec în afară de lume, nevoindu-mă întru rugăciune necurmată. Deci, voi socotiți-vă cine să vă fie poruncitor și să vă împărățească.

Iară boierii și norodul auzind unele ca acestea, plânseră și se jeluiră și se încredințà unul pre altul cu jurământ, cum nici într'un chip să nu-l lase să se ducă. Atunci împăratul se făgăduì că nu-i va părăsì și că va face pre voia lor.

Așà-i slobozi pre acasă, iară pre Varahia îl luă în taină deosebi și cu dragoste-i grăì și cu ferbințeală îl rugă să ia el împărăția și să pască pre oameni în frica lui Dumnezeu. Dară Varahia foarte iubind pre împăratul, cât nedespărțit pohtià să fie de el, și de mântuirea sufletului grijindu-se, răspunse:

— O împărate, cât de nedrept eşti cu robul tău! Că dacă este bine a împărăţì, ţine tu însuţi acel bine. Iară de este zminteală şi poticneală sufletului, pentruce vrei s'o pui asupra mea?

Dacă văzù Ioasaf că se leapădă Varahia de primirea cinstei împărăteşti, se făcù că se părăseşte de acea vorbă, iară când se înnoptă, scrise carte către norod plină de toată înţelepciunea, spuindu-le toată credinţa cea bună şi cum că pre Varahia a rânduit să fie împărat în locul său.

Aceasta făcând, lăsă cartea în casa unde se culcà, iară el se furişă şi ieşì din palat.

Iară a doua zi dis de dimineaţă, auzindu-se de fuga sa, se făcù plângere mare în norod şi apucară toţi pre toate căile, ca să-l găsească. Şi străbătând munţii şi codrii, îl aflară la un pârâu făcându-şi rugăciunea. Şi dacă-l văzură, vărsară lacrămi rugându-se şi împutându-i pentru ducere.

Iară el zise:

— Ce vă osteniţi în zadar, că-de acum nu mă veţi mai aveà împărat!

Deci, fiind înduplecat de multa lor rugăminte, se întoarse iarăşi la palat şi adunând pre toţi, le spuse şi întărì cuvântul cu jurământ, cum că nici măcar o zi nu va mai lăcuì la dânşii şi le puse înainte pre Varahia să le fie împărat, pre carele, nevrând să se plece acelui lucru, fără de voe îi puseră coroana pre cap şi inelul cel împărătesc în mână.

Iară Ioasaf îi dede sfaturi înţelepte cum să conducă norodul ca împărat şi spuse şi norodului cuvinte mântuitoare şi de folos sufletesc şi sărutând pre Varahia şi pre boierii cei mai de frunte, plecă. Şi toţi îl însoţiră până departe cu plânsete şi cu jale şi nu voiau şă se despartă de el, ci numai noaptea îi sili să se întoarcă pre la casele lor.

Şi ieşind Ioasaf din palatul împărătesc, se bucurà, ca cum ar merge cineva dintr'o pribegie depărtată la moşia sa, şi erà pre dinafară îmbrăcat cu haine împărăteşti cum erà deprins a purtà, iară pre dedesubt aveà veştmântul de păr ce luase dela Varlaam.

Deci ajungând într'acea noapte în casa unui sărac, se desbrăcă de hainele împărăteşti, de le dede acelui sărac, şi rămânând numai cu haina cea de păr aspru şi neavând cu sine nici pâine, nici apă, intră în adâncul pustiei. Acolo se hrănià cu ierburi, iar apă nici într'un chip nu află de a-se adăpà, că erà pustia aceea uscată şi fără de apă. Şi când îl ardeà soarele, de se aprindeà mai mult în setea zăduhului, biruià cu dragostea pre fire şi pohta către Dumnezu răcorià setea cea de apă. Iară pismaşul diavol, cele uraşte binele, nerăbdând a-l vedeà pre dânsul în gând ca acela şi în dragoste aşà de fierbinte către Dumnezeu, multe ispite şi primejdii ridică asupra lui, aducându-i aminte de slava împărătească cu care erà mai nainte împodobit şi arătându-i ostenelile şi nevoile şi scârba vieţii pustniceşti şi luând chip de hiare cumplite şi de şarpe şi de aspidă şi de vasilisc şi năpustindu-se asupra lui, ci el, întărit fiind cu puterea lui Christos, făceà semnul sfintei cruci şi toate nălucirile drăceşti isgonià şi hiarele pieriau cum piere fumul.

Aşà prin multe primejdii trecând, ajunse în pustia Sinaritului, în care petrecù doi ani, umblând din loc în loc, ars de zăduh şi îngheţat de frig, căutând pre Varlaam, ca pre o comoară de mult preţ.

Iară după doi ani încheiați află pre Varlaam într'o peșteră și se veseliră amândoi duhovnicește și petrecură împreună mulți ani, întrecându-se unul cu altul în nevoințe de tot felul, pânăce Varlaam se mută către Domnul. Și îngropă Ioasaf cinstitul trup al fericitului într'o groapă aproape de peșteră și cum ședeà el lângă mormânt cântând și rugându-se, adormì. Și în vis văzù pre acei bărbați înfricoșați pre cari-i mai văzuse când erà să fie tras în ispită de fata de craiu pre carea vrea el s'o mântuiască. Și-l luară acei bărbați și-l trecură prin câmpul acela minunat și-l duseră în cetatea, cea slăvită. Acolo îl întâmpinară pre el la poartă alți bărbați cu multă lumină luminați și purtând în mâini niște cununi care străluciau de o lumină nespusă.

Deci întrebă Ioasaf:

— Ale cui sunt aceste cununi așà de slăvite?

Zis-au, aceia:

— Una este gătită ție pentru cele suflete multe ce ai mântuit și pentrucă fuseși împodobit cu vieață pustinicească, dară nu o vei primì acum, ci când vei sfârșì cceace ai început. Iară cealaltă este a tătână-tău, carele prin tine a părăsit calea cea rătăcită și s'a întors către vieață.

Iară Ioasaf se mirà întru sine, cum să dobândească tătână-său întocmai aceeaș slavă cu el, când deodată văzù pre Varlaam, carele îi imputà că poate cugetà unele ca acestea.

Și Ioasaf se rușină de asemenea gând și zise:

— Iartă, părinte, și spune-mi, tu unde locuiești?

Iară Varlaam zise:

— Învrednicitu-m'am a lăcuì într'această cetate mare și frumoasă, în ulița cea din mijloc, carea strălucește de mai multă lumină.

Și rugă pre Varlaam să-l ia cu sine în lăcașul său, dară Varlaam îi zise:

– Nu pociu face aceasta, să te iau cu mine, că porți încă sarcina trupului. Dară de te vei nevoì până la sfârșit și vei petrece întru virtuți ca până acum, te vei învrednicì de aceasta slavă și vei dobândì acest lăcaș și bucurie nesfârșită.

Deci, deșteptându-se Ioasaf din somn, se bucură de celece văzuse și cu mai multă râvnă postià și se rugà, pânăce, dindu-și sufletul, se mută și el în pământul celor vii.

Și erà Ioasaf de 25 de ani când lăsă împărăția, iară în pustie viețuì 35 de ani.

Iară cinstitul lui trup fu îngropat de un pustnic în groapa lui Varlaam. După care primind acel pustnic poruncă dela Dumnezeu în vis, se duse în țara Indiei și spuse lui Varahia împăratul toate cele pentru Ioasaf. Iară Varahia pornì cu putere mare și cu mulțime multă de norod în pustie și desgropă trupurile sfinților Varlaam și Ioasaf, care nu putreziseră, ci erau neschimbate și miros de bună mireasmă izvorau, și le puse în cosciug de aur și le aduse în biserica pre care o zidise Ioasaf, cu pompă și cu cinste mare. Și multe minuni și vindecări făcù Dumnezeu atunci la mutare și într'alte vremi după aceea cu acele plăcute slugi ale sale.

*

Până aci este cuvântul acestei poveşti, carea o am scris-o cum am auzit-o dela bărbaţi nemincinoşi. Iară vouă câţi veţi citi-o sau auzi-o, să vă dea Domnul a vă învrednicì de partea celorce au bineplăcut lui, pentru rugăciunile sfinţilor Varlaam şi Ioasaf, de cari fu povestea. Amin!

Cântecul lui Ioasaf când a intrat în pustie

Primește-mă, pustieo, cu o maică pre fiu-său în sânul tău cel lin și negâlcevitor, carele a fugit de rea curvă lumea aceasta. O prea frumoasă pustie! Îndrăgitu-te-am mai vârtos decât cămările cele împărătești și decât palatele cele poleite. Nu opri, pustieo, cu înfricoșările tale, ramurile verzi care se clătesc de suflarea a mici vânturi. Și mă voiu duce în codru prin viea ta cea frumoasă și voiu fi ca o fiară sălbatecă, clătindu-mă singur și fugind de oameni și de această vieață cu valuri multe. Șezând, plângând și jeluindu-mă în sălbatecul tău sân. O Christoase, împăratul tuturor, nu mă lipsì de cereasca ta împărăție. Și întorcându-mă către tine, Dumnezeule, Tată și Domn a tot țiitorul, cu inima curată trimit în sus, ție, mulțumiri mari și sporitoare, rugând cu tot sufletul pre singura ta blândețe, ca să învrednicești rugăciunile mele să fie auzite în plăcerile tale, iară pre vrăjmașul meu să-l gonești cu puterea ta din faptele și cugetele mele. Credința mi-o înmulțește, mintea mi-o îndreptează, cugetele cele sufletești mi le ațâță și mă învrednicește a le aduce către fericirea ta spre Iisus Christos, fiul tău. Amin!